

De dynamiek van raken

Bacheloreindwerkstuk Nederlands

**E.A. Smit
3408639**

**Begeleider: Dr. C.W.M. de Schepper
Tweede lezer: Prof. dr. N.F.M. Corver**

Inhoudsopgave

1 Inleiding.....	5
2 Methodiek.....	7
3 Eerste Observaties.....	8
4 Theoretisch kader.....	11
4.1 Event typen Vendler	11
4.2 De event-structure theorie van Rappaport Hovav en Levin	12
4.3 Inchoatieve/causatieve werkwoordalternatie - Haspelmath.....	14
4.4 Copula: Pustet en Bennis.....	15
5 Analyse	19
5.1 Betekenis en typering van het werkwoord “raken”	19
5.2 Combineerbaarheid.....	21
5.2.1 Met werkwoorden	21
5.2.2. Met niet-werkwoorden	23
5.2.3 Met zelfstandig naamwoorden	27
5.2.4 Met voorzetselvoorwerpen	27
6 Conclusie	28
7 Literatuurlijst.....	31
Bijlage A: resultaten questionnaire	32
Bijlage B: bespreking questionnaire	36

1 Inleiding

Het Nederlandse werkwoord *raken*, wij Nederlanders gebruiken het zonder erbij na te denken, vanuit onze taalintuïtie. Maar wat zit daar eigenlijk achter? Wanneer maken we gebruik van het werkwoord “raken”? De betekenis lijkt erg overeen te komen met die van “worden”, maar toch zijn niet in ieder geval deze woorden voor elkaar inwisselbaar. Zo klinkt (a) wat vreemd, (b) nog curieuzer en zal (c) door niemand worden goedgekeurd:

(a) ik werd met hem bevriend

(b) hij werd gewond

(c) hij werd in de problemen

Maar waarom is dit zo? Wat zit hierachter? Kortom: Wat zijn de eigenschappen van het werkwoord: “raken”? Hoe kan het gedrag van “raken” verklaard worden? Zijn er wetmatigheden te ontdekken die voorspellen of “raken” al dan niet gebruikt kan of moet worden?

In deze scriptie¹ zal ik trachten dit zo compleet mogelijk uiteen te zetten. Het gaat daarbij niet om het werkwoord *raken* in de betekenis van “de bal raakte de doelpaal”, maar om het ergatieve werkwoord “raken”, het “raken” dus dat als hulpwerkwoord van de voltooide tijd “zijn” heeft en niet omgezet kan worden in een (onpersoonlijke) passief. Ook heeft het subject meer de rol van thema dan van agens en is een prenominaal deelwoord mogelijk: “de gewond geraakte man” is een welgevormde constructie. Een ergatief werkwoord is per definitie intransitief (Bennis 2000: 163-165). Als in de deze scriptie gesproken wordt over het werkwoord “raken”, wordt in principe dit ergatieve “raken” bedoeld.

Allereerst zal de methodiek kort uiteen gezet worden (hoofdstuk 2), waarna enige observaties m.b.t. het voorkomen van “raken” aan bod komen (hoofdstuk 3). Hierop volgend wordt een theoretisch kader geschetst (hoofdstuk 4). Daarna zal het gebruik van het werkwoord “raken” in het algemeen, alsmede in verschillende constructies (met werkwoorden en met niet-werkwoorden), worden behandeld, waarbij het eerder uiteengezette theoretisch kader betrokken zal worden op “raken” (hoofdstuk 5). Afsluitend is er een samenvattende conclusie (hoofdstuk 6).

---

¹ Graag wil ik de heer De Schepper bedanken voor zijn begeleiding.

2 Methodiek

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van eigen observeringen wat betreft welgevormdheid van allerlei constructies, van bestaande theorieën -welke in het hierop volgende hoofdstuk aan bod zullen komen- en van de uitkomsten van een questionnaire die door mij is samengesteld op basis van de hiervoor genoemde twee bronnen en de theorie die zich heeft gevormd naar aanleiding daarvan.

In de questionnaire moesten negentien proefpersonen zinnen, met (een vorm van) “raken” of “worden” erin, beoordelen op een schaal van zes. De deelnemers kregen de volgende instructie:

Beoordeel de zinnen op een schaal van zes, lopend van "heel erg vreemd"/"klopt helemaal niet" tot "helemaal normaal"/"klopt helemaal".

Als je dat makkelijk vindt, zou je aan schoolcijfers (0 - 2 - 4 - 6 - 8 - 10) kunnen denken. Voor het gemak zijn deze cijfers boven de vakjes gezet.

Let op: Er is geen goed of fout! Het gaat om je eigen gevoel/intuïtie bij de zinnen.

Er is in de toelichting geprobeerd ervoor te zorgen dat de proefpersonen de zinnen zouden beoordelen vanuit hun taalintuïtie en niet vanuit wat naar hun idee de geldende norm, het voorschrift, is.

Wat betreft de questionnaire heb ik besloten de zinnen waarvan een beoordeling wordt gevraagd zo weinig mogelijk aan te kleden, dit om inmenging van andere dan de onderzochte factoren te voorkomen. De zinnen worden in de meeste gevallen met een paar tegelijk getoond, waardoor de deelnemers ook kunnen vergelijken. Dit zal invloed hebben op de beoordeling van de zinnen, wat dan ook de bedoeling is. Het gaat bij de betreffende zinnen immers vaak om het gevoel van de deelnemer bij deze zin in verhouding tot een andere zin waarmee de zin een minimaal paar vormt. In bijlage B wordt nader ingegaan op de totstandkoming van de questionnaire.

De groep proefpersonen was een gemêleerde verzameling van tien mannen en negen vrouwen, verdeeld in leeftijd (tussen de 24 en 72 jaar) en van verschillend opleidingsniveau.

3 Eerste Observaties

Om een goede beschrijving te geven van de eigenschappen van “raken”, is het handig eerst te kijken wat in de Nederlandse taal al dan niet kan met dit werkwoord en hoe dit al dan niet afwijkt van het gebruik van het werkwoord “worden”.

“Raken” lijkt zowel hulpwerkwoord als zelfstandig werkwoord te kunnen zijn; het kan namelijk combineren met een ander werkwoord alsmede met een adjectief. In het laatste geval is het functioneren van “raken” te vergelijken met dat van een koppelwerkwoord: het adjectief is daarbij het naamwoordelijk deel. Opvallend is dat dit naamwoordelijk deel geen zelfstandig naamwoord kan zijn. Constructies als “Piet raakt dokter” of “hij raakt vader”, die wel kunnen met “worden” als koppelwerkwoord, zijn onwelgevormd.

Als sprake is van een constructie met een **adjectief** lijkt in sommige gevallen zowel “raken” als “worden” op eenzelfde wijze gebruikt te kunnen worden (al kan de precieze betekenis iets afwijken), bijvoorbeeld in het geval van:

- Ze werd/raakte zwanger
- Ze werd/raakte depressief

Het “worden” lijkt meer te gaan om het proces ergens naartoe, en het “raken” om het moment waarop de transitie plaatsvindt. Deze intuïtie lijkt ondersteund te worden door de website wij.nl (WIJ Special Media). Op deze website komt zowel “zwanger worden” als “zwanger raken” aan de orde. “Zwanger worden” komt eerst, en betreft zaken als: stoppen met anticonceptie, zorgverzekering, gezond leven, erfelijke afwijkingen etc., kortom het hele proces dat voorafgaat aan de bevruchting. Deze bevruchting, de kansen daarop e.d., dat is waar het item “zwanger raken” over gaat. Hierop zal later worden teruggekomen.

Ook zijn er gevallen van adjectieven die beter met “raken” lijken te gaan, zoals:

- Hij raakte gewond
- Het laatje raakt vol

Er zijn echter ook bijvoeglijk naamwoorden die niet te combineren zijn met “raken”, zoals bijvoorbeeld “rood” en “oud”.

Transitieve werkwoorden lijken in principe gecombineerd te kunnen worden met “raken”, denk daarbij bijvoorbeeld aan:

- Piet raakt geïrriteerd
- Hij raakt geïsoleerd
- Ze raakte bedwelmd

Deze werkwoorden kunnen ook “worden” als hulpwerkwoord nemen, er is dan in principe sprake van een passieve betekenis, bijvoorbeeld in het geval van:

- Piet wordt geïrriteerd (door enkele leerlingen)
- Hij wordt geïsoleerd (door zijn vrouw)
- Ze wordt bedwelmd (door haar ontvoerder)

Bij een passieve betekenis is er sprake van een begrepen subject dat tot uiting kan komen in een door-constructie. Dit is in ieder geval het geval bij een eventuele lezing van de zin. Men kan zich afvragen of een statieve lezing bij “worden” ook mogelijk is, equivalent aan een constructie als:

- Ze zijn al twintig jaar getrouwd

En hoe zit dit in het geval van “raken”? In dergelijke statieve gevallen is er geen sprake van een begrepen subject in een “door”-constructie.

In de questionnaire is geprobeerd te bekijken of proefpersonen een voorkeur hebben voor de aanwezigheid van een begrepen subject in een *worden+voltooid deelwoord van transitief werkwoord*-constructie en er dus in principe sprake is van passieve betekenis bij dit soort constructies. Ook is gekeken of dit het geval is bij een dergelijke constructie met “raken” als hulpwerkwoord. Het feit dat “raken” vooral goed samen lijkt te gaan met transitieve werkwoorden lijkt er namelijk wellicht op te wijzen dat ook bij constructies met raken het grammaticale onderwerp het begrepen lijdend voorwerp is, en er dus in principe ook een begrepen subject is. “De man irriteert hem” wordt met “raken”: “Hij raakt geïrriteerd”, met mogelijk dus daarbij gedacht “door de man”. Intuïtief leek me dit niet zozeer het geval te zijn, maar om de intuïties van een grote groep mensen in dit kader te testen, is gepoogd dit na te gaan door middel van de questionnaire.

Het betreft de volgende zinnen (het tweede getal is het nummer van de zin in de questionnaire), met de scores:

1. /125. Hij wordt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder	8,29
2. /126. Hij raakt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder	5,43
3. /127. Hij wordt bedwelmd door chloroform	7,71
4. /128. Hij raakt bedwelmd door chloroform	6,71
5. /129. Hij werd gisteren ineens bedwelmd terwijl hij in zijn eentje op zijn kamer zat te studeren	3,71
6. /130. Hij raakte gisteren ineens bedwelmd terwijl hij in zijn eentje op zijn kamer zat te studeren	7,43

“Hij wordt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder” (zin 1) wordt veel hoger gewaardeerd (8,3) dan (zin 2) “hij raakt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder” (5,4). In de eerste zin (1) is dan ook vrij duidelijk sprake van een passief, waarbij de ontvoerder het begrepen subject is, in feite de actor van bedwelmen. Deze actor staat in de door-bepaling en maakt in principe inherent deel uit van deze constructie met “worden”. Dezelfde constructie met “raken” (zin 2) scoort slechts een 5,4. Bij de laatste twee zinnen (zin 5) en (zin 6) wordt het tegenovergestelde waargenomen. Hier gaat het dan ook duidelijk om situaties waar juist geen aanwijsbare actor aanwezig is, het gaat er vooral om dat het bedwelmen iemand overkomt. Deze betekenis blijkt veel geaccepteerder met “raken” (zin 6) dan met “worden” (zin 5).

Een reden of methode voor het bedwelm-gebeuren kan op zich wel gegeven worden, zoals, in de derde en vierde zin, door middel van een constructie met de bepaling “door chloroform”, waarbij “door” als “door middel van” geïnterpreteerd kan worden. Deze constructie scoort met “raken” (zin 4) wél een voldoende (maar is lager gewaardeerd dan dezelfde constructie met “worden” (zin 3)). In de zinnen drie en vier betreft het echter geen agens die bewust als actor opereert. Het ligt daardoor in de lijn der verwachting dat deze bepaling (zin 4) hoger gewaardeerd is bij de constructie met “raken” (6,7) dan de “door zijn ontvoerder”-bepaling (zin 2: 5,4). Dat de “door chloroform”-constructie met “worden” (zin 3) toch nog wat hoger gewaardeerd wordt (7,7), komt waarschijnlijk omdat het toch een door-constructie betreft.

Het lijkt dus, afgaande op deze questionnairevragen, inderdaad zo te zijn dat een begrepen subject, of actor/agens, in principe deel uitmaakt van een *worden+voltooid deelwoord van transitief werkwoord*-constructie en niet per definitie van een dergelijke constructie met “raken” als hulpwerkwoord.

Ook bij **intransitieve werkwoorden** zijn constructies met “raken” mogelijk, bijvoorbeeld: “hij raakt verstijfd” of “het raakt bevroren”. Wat opvalt is dat de

intransitief gebruikte werkwoorden die met “raken” kunnen combineren, **ergatieve werkwoorden** zijn, terwijl onergatieve intransitieve werkwoorden als slapen niet kunnen combineren met “raken”. Constructies als: “*hij raakt geslapen”, of “*hij raakt gedanst” zijn niet mogelijk. Dit wil overigens niet zeggen dat de combineerbaarheid met raken voor alle ergatieve werkwoorden opgaat.

Verder gedraagt “raken” zich zelf ook als een ergatief werkwoord: het grammaticaal subject ondergaat namelijk de werking ervan en het hulpwerkwoord van de voltooid tijd is “zijn”. Bij “de vrouw raakt zwanger” kan men, zoals te verwachten bij ergatieve werkwoorden, spreken van “de zwanger geraakte vrouw”. “Raakt”-constructies zijn daarnaast niet passief (passiever) te maken.

“Raken” lijkt in principe te gaan over iets dat je overkomt, waarbij (in tegenstelling tot het geval is bij gebruik “worden”) de “causer” niet per definitie te identificeren is.

Wat ook opvalt is dat het bij “raken” weinig verschil lijkt te maken of de tegenwoordige of de verleden tijd wordt gebruikt. Er lijkt niet veel verschil in betekenis te zitten tussen “hij raakt gewond” en “hij raakte gewond”. De verleden tijd lijkt wellicht vaker gebruikt te worden. Op het tijdselement zal later worden teruggekomen.

4 Theoretisch kader

In deze scriptie wordt gebruik gemaakt van verscheidene theorieën om het gebruik van *raken* te verklaren, en het verschil tussen *worden* en *raken* in het bijzonder.

4.1 Event typen Vendler

Vendler (1957) onderscheidt vier klassen werkwoorden met betrekking tot tijd. State, Activity, Accomplishment en Achievement. Bij States (bijvoorbeeld: van iemand houden) en Achievements (bijvoorbeeld: de top bereiken) gaat het om een “instant”, een moment, bij Activities (bijvoorbeeld: rennen) en Accomplishments (bijvoorbeeld: een cirkel tekenen) om een “stretch”, een periode, in de tijd. Een andere scheidslijn wordt gevormd door de definitie: Als je van iemand houdt, is dit het geval op een moment (“instant”) tussen twee tijdstippen, als je op een bepaald moment rent, betekent dit dat het betreffende bekeken moment zich bevindt in een tijdsperiode dat je rent, maar als je een cirkel tekent, betekent het dat de betreffende bekeken periode samenvalt met precies de periode waarin je een cirkel tekent en als je de top bereikt tussen twee tijdstippen ligt het precieze moment waarop dit gebeurt tussen deze twee tijdstippen. De onderstreepte woorden drukken de (on)bepaaldheid van de betrokken tijdseenheid uit, zoals Verkuyl (1993: 34-35) beschrijft. Hij is van mening dat Vendler’s klassen moeten worden geanalyseerd als een verdeling waarin de vier klassen op gelijke voet staan en stelt daartoe de volgende matrix voor:

Tabel 1. *Werkwoordklassen Vendler*

De vier klassen van Vendler kunnen worden afgeleid uit twee onderliggende parameters, in de tabel [$\pm$ Process] en [$\pm$ Definite] genoemd.

	-Process	+Process
-Definite	State	Activity
+Definite	Achievement	Accomplishment

Bij States en Achievements gaat het dus om momenten, bij Activities en Accomplishments om processen die over een bepaalde strekking van tijd doorgaan. Achievements en Accomplishments hebben daarnaast betrekking op unieke, definitieve tijdseenheden. Vendler’s criteria die leiden tot de verticale verdeling [$\pm$ Process] in tabel 1 zullen de Continuous Tense criteria genoemd worden. Er zijn werkwoorden die wel en die geen continuïteit, in het Engels aangeduid als “continuous tense”, kunnen hebben. Zo kun je zeggen dat je aan het lopen bent, maar niet dat je aan het weten bent bijvoorbeeld. Accomplishment en Activity werkwoorden kunnen continuïteit hebben, State en Achievement werkwoorden niet. “Ik ben aan het rennen” of “ik ben een cirkel aan het tekenen” zijn mogelijke constructies, “*ik ben van iemand aan het houden” of “*ik ben de top aan het bereiken” zijn op zijn minst curieus te noemen.

De groep werkwoorden die de “Continuous Tense” toestaat, is verdeeld in werkwoorden die een climax hebben, welke bereikt moet worden om de actie te laten zijn wat zij claimt te zijn (+Definite), en werkwoorden waarvoor dit niet het geval is (-Definite). Het eerste gaat op voor Accomplishment werkwoorden, het tweede voor Activity werkwoorden. Het tekenen van een cirkel moet worden afgerond, terwijl dit bij rennen niet aan de orde is. Al kan hetgeen dat met het betreffende werkwoord wordt aangeduid in beide gevallen op homogene wijze doorgaan in de tijd, Accomplishments

bewegen zich in de richting van een eindpunt welke logisch gezien noodzakelijk is om de Accomplishment te laten zijn wat ze is.

In de andere groep werkwoorden, die geen "Continuous Tense" kunnen aannemen, is ook sprake van een tweedeling. Sommigen van deze werkwoorden hebben strikt gezien betrekking op een enkel bepaald moment in de tijd (+Definite), andere op kortere of langere tijdsperiodes (-Definite) (Vendler 1957: 144-146). Dit verschil leidde tot de horizontale verdeling in tabel 1. Zoals eerder al besproken, "bereik je de top" (een Achievement) op een bepaald moment, terwijl je voor een langere onbepaalde periode van iemand kan houden (een State). Hetgeen gesteld is met betrekking tot Achievement werkwoorden, leidt ertoe dat verleden en tegenwoordige tijd bij deze werkwoorden bijna inwisselbaar zijn. Zodra je kunt zeggen: "ik bereik de top", kun je zeggen: "ik bereikte de top", het betreft immers een moment (waarbij sprake is van een duidelijke overgang). Wel kan gesteld worden dat het "hem drie uur kostte om de top te bereiken", wat lijkt te duiden op een Accomplishment werkwoord. Bij Achievements is echter iets anders het geval. Als iemand zegt dat het hem een uur kostte om een brief te schrijven, een Accomplishment, impliceert hij dat het schrijven van die brief aan de gang was gedurende het uur. Als iemand stelt dat het hem drie uur kostte om de top te bereiken, betekent dit niet dat het bereiken van de top drie uur doorging, maar dat klimmen om de top te bereiken (wat op zich een momentopname is) drie uur duurde (Vendler 1957: 147).

4.2 De event-structure theorie van Rappaport Hovav en Levin

Rappaport Hovav en Levin (1998) gaan ervan uit dat er zowel sprake is van event structure (grammaticaal relevante lexicaal semantische representatie) als van een idiosyncratisch aspect van de betekenis van werkwoorden (dient om een werkwoord te onderscheiden van andere werkwoorden die hetzelfde structurele aspect van betekenis delen, maar is niet relevant voor het grammaticale gedrag van het werkwoord). Specifieke combinaties van primitieve predikaten (die het structurele aspect van woordbetekenis belichamen) vormen een bepaald semantisch sjabloon, een "event structure template". Dit sjabloon correspondeert grotendeels met de algemeen bekende event typen (van Vendler). Daarnaast is er dus sprake van een "constant", een idiosyncratisch element van betekenis (Rappaport Hovav en Levin 1998: 106-107).

De betekenis van een werkwoord bestaat uit een bepaald lexicaal semantisch sjabloon gecombineerd met een constante. Werkwoorden met meerdere betekenissen hebben meerdere lexicaal semantische sjablonen, welke gecombineerd worden met een enkele constante, bijvoorbeeld "vegen". Deze constante kan gecombineerd worden met meerdere lexicaal semantische sjablonen, zodat drie betekenissen ontstaan, bijvoorbeeld:

- Terry veegde
- Terry veegde de vloer
- Terry veegde de kruimels de hoek in

Woordbetekenis komt volgens Rappaport Hovav en Levin (1998) dus als volgt tot stand:

Constante + lexicaal semantisch sjabloon => event structure (basis werkwoordbetekenis)

De lexicaal semantische sjablonen leveren dus in principe de verschillende event types op, daarom worden deze sjablonen ook wel aangeduid als event-structuur-sjablonen. Er zijn er vijf, namelijk:

- activity: [x ACT<MANNER>]
- state: [x <STATE>]
- achievement: [BECOME [x <STATE>]]
- accomplishment: [[x ACT<MANNER>] CAUSE [BECOME [y <STATE>]]]
- accomplishment: [x CAUSE [BECOME [y <STATE>]]]

Er wordt van uitgegaan dat de klasse van constanten (cursief in de formules) open is. Elke constante heeft een ontologische categorisatie, waarbij sprake is van een gesloten verzameling typen, zoals staat, ding, plaats en wijze. Constanten kunnen op twee manieren worden geïntegreerd in een eventstructuur-sjabloon: dan wel als modifier van een predikaat dan wel als argument bij een predikaat.

Het ontologische type van de constante bepaalt de standaard vereniging met een bepaald “event structure” sjabloon (gespecificeerd via canonieke realisatieregels). Elke constante bepaalt ook het standaard aantal participanten in het event waarmee het verbonden is. Er zijn twee typen participanten in een event-structuur: participanten die gerechtvaardigd worden door zowel het event-structuur sjabloon als door de constante, de zogenaamde structuurparticipanten, en participanten die slechts een rol krijgen toebedeeld door de constante (en niet ook door het eventstructuur-sjabloon), de constanteparticipanten (deze kunnen onuitgedrukt blijven als ze als prototypisch worden begrepen). De argumentrealisatieconditie stelt dat er een argument in de syntax moet zijn voor elke structuurparticipaat in de eventstructuur. Andersom moet elk argument in de syntax geassocieerd zijn met een subevent in de eventstructuur. De minimale elementen van betekenis gecodeerd in de constanten, moeten syntactisch tot uiting komen (Rappaport Hovav en Levin 1998: 107-115).

Hieronder staan drie van de canonieke realisatie regels (het ontologische type staat links van de pijl):

- place → [x CAUSE [BECOME [Y <PLACE>]]]
- internally caused state → [x <STATE>] (bijvoorbeeld bloeien, groeien, rotten)
- externally caused state → [[x ACT] CAUSE [BECOME [y <STATE>]]]
(bijvoorbeeld breken, openen en drogen) (Rappaport Hovav en Levin 1998: 109)

Het “externally caused change of state” van het Engelse werkwoord “break”, heeft de volgende event-structuur:

[[x ACT<MANNER>] CAUSE [BECOME [y <BROKEN>]]]

Deze event-structuur, die van een accomplishment, heeft twee subevents: een veroorzakende activiteit en een verandering van staat. Er zijn twee structuurparticipanten: de causer en de patient (de entiteit die van staat verandert). Naast een constructie als “Tracy brak de borden” is ook de intransitieve versie “de borden braken” mogelijk, dus noncausatief gebruik van het werkwoord. Zelfs bij dit noncausatieve gebruik hangen zulke werkwoorden samen met dezelfde eventstructuur als bij causatief gebruik, dus een eventstructuur met twee participanten; echter slechts

één argument is uitgedrukt. In principe moet de event structure desalniettemin een representatie bevatten van het veroorzakende subevent (argumentrealisatieconditie), aangezien de change-of-state die een extern causatief werkwoord aanduidt, geconceptualiseerd is als hebbende een externe oorzaak en niet als zich spontaan voordoend (i.t.t bijvoorbeeld bloeien). In “externally caused” change-of-state verbs zijn beide participanten structuur-participanten (causer en patient) en zijn beide dus in principe verplicht uitgedrukt. Toch lijkt dit bij “raken” niet het geval te zijn: Er lijkt sprake te zijn van non-causatief gebruik.

Het feit dat beide structuurparticipanten uitgedrukt dienen te worden, lijkt gereflecteerd te zijn in het feit dat in de meeste talen causatieve, of specifiek anti-causatieve, alternatie wordt aangegeven door enige vorm van typologische gemarkeerdheid. Er is bij intransitief gebruik vaak sprake van een reflexief morfeem. Rappaport Hovav en Levin nemen aan dat dat morfeem dient om te voldoen aan Argumentrealisatie conditie ((Rappaport Hovav en Levin 1998: 116-118). Denk hierbij bijvoorbeeld aan anti-causatieve constructies als:

- (De netten verstrikten de dolfijn →) - De dolfijn verstrikte zich.
- (Het regenwater vulde de rivier →) - De rivier vulde zich.

Ik veronderstel dat het geheel wellicht ook in zijn geheel “omgezet” kan worden naar een achievementsjabloon. Dit lost het probleem van het uitdrukken van het veroorzakende subevent namelijk ook op: het achievement event-structuur-sjabloon bevat immers geen veroorzakend subevent, geen causer. Aangezien “raken” een achievementwerkwoord is, en dit werkwoord weinig verdere betekenis heeft dan “become state”, in een staat geraken, is dit werkwoord wellicht geschikt voor het hiervoor beschreven doel. Dit levert dan bijvoorbeeld op:

- De netten verstrikten de dolfijn → De dolfijn verstrikte zich → De dolfijn raakte verstrikt
- Het regenwater vulde de rivier → De rivier vulde zich → De rivier raakte gevuld/vol

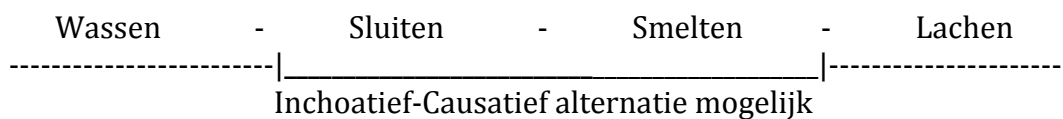
4.3 Inchoatieve/causatieve werkwoordalternatie - Haspelmath

De constructie “het bord breekt” wordt ook wel de inchoatieve vorm genoemd. De inchoatief lijkt semantisch gezien op de passief van de causatieve vorm (“het bord wordt gebroken”), maar er is wel een verschil: Bij passieve constructies wordt de agent slechts niet uitgedrukt, terwijl bij de inchoatief de situatie wordt begrepen alsof die zich spontaan voordoet, zonder een agent. Dat wil niet zeggen dat er geen agent zou kunnen zijn, maar de constructie is geconceptualiseerd alsof die zich spontaan voordoet (Haspelmath 1993: 90). Er zijn, zoals al aan de orde kwamen bij de bespreking van de theorie van Rappaport Hovav en Levin, werkwoorden die zowel in een causatieve als in een inchoatieve vorm voor kunnen komen. Haspelmath (1993) spreekt dan van inchoatief/causatief alternaties. Als van een inchoatief een causatief wordt gemaakt, is er sprake van causatieve alternatie, bijvoorbeeld van het Franse “fondre” (smelten) naar “faire fondre” (doen smelten). Wanneer van een causatief een inchoatief wordt gemaakt, is er sprake van anti-causatieve alternatie, bijvoorbeeld van het Engelse “raise” naar “rise”. Er zijn nog andere alternaties mogelijk, maar die blijven hier buiten beschouwing. De alternatie kan op drie manieren worden gerealiseerd, namelijk door middel van een affix, een hulpwerkwoord of een aanpassing van de stam (Haspelmath 1993: 91). In ogeschouw nemend wat eerder aan de orde is gekomen in het kader van de theorie van

Rappaport Hovav en Levin, zou een dergelijk hulpwerkwoord wellicht voor het Nederlands “raken” kunnen zijn, maar hierop zal later nader worden ingegaan.

De basissituatie moet een verandering van staat zijn (of van iets dat aan de gang is), en dus geen staat of actie. Werkwoorden kunnen alleen inchoatief-causatief alterneren als ze én een agent zouden kunnen hebben én spontaan op zouden kunnen treden, als dit dus in principe allebei tot de (gangbare) mogelijkheden behoort. De belangrijkste specifieke semantische conditie is de afwezigheid van “agent-oriented” betekeniselementen, de betekenis van het werkwoord moet juist “patient-oriented” zijn. Ook moeten er geen betekeniselementen zijn die het spontaan voordoen extreem onwaarschijnlijk maken. Toch zijn er verschillen tussen talen met betrekking tot welke werkwoorden inchoatief-causatief kunnen alterneren. Dit zou volgens Haspelmath kunnen zijn omdat de eerder genoemde voorwaarden niet geheel universeel zijn, maar enigszins verschillen voor verschillende talen, of omdat de betekenis van eenzelfde werkwoord ietwat verschillend is in verschillende talen (Haspelmath 1993: 92-96). Wellicht zou het ook te maken kunnen hebben met de wijze van alternatie in een bepaalde taal, wellicht is inchoatief-causatief alternatie in meer gevallen mogelijk als er sprake is van alternatie door middel van hulpwerkwoorden, omdat, zoals Bybee (1985: 16-17) stelt: “inflectional expression requires high lexical generality” (Haspelmath 1993: 94) en affixen en stammodificatie meer in de buurt komen van inflectie dan het gebruiken van hulpwerkwoorden.

In het algemeen kunnen werkwoorden op een schaal van toenemende waarschijnlijkheid van spontaan voordoen worden geplaatst, bijvoorbeeld:

Van de werkwoorden die links staan, is het extreem onwaarschijnlijk dat ze zich spontaan voordoen. Bij deze werkwoorden is alternatie dus niet mogelijk. Werkwoorden die links van het midden staan, hebben normaalgesproken een externe oorzaak, maar zou zich ook voor kunnen doen zonder een (identificeerbare) factor van buitenaf: hier zit dus een mogelijkheid voor inchoatief-causatief alternatie. Dat geldt ook voor de woorden rechts van het midden: bij deze werkwoorden is er een grote waarschijnlijkheid van spontaan voordoen, maar een externe oorzaak is mogelijk. Bij de woorden helemaal rechts op de schaal is het zo onwaarschijnlijk dat er een externe “causer” is, dat inchoatief-causatief alternatie niet mogelijk is (deze woorden zijn typisch spontaan) (Haspelmath 1993: 103-106).

Verderop zal het onderzoek van Haspelmath nader aan de orde komen.

4.4 Copula: Pustet en Bennis

Pustet (2003) stelt dat het gebruik van koppelwerkwoorden (copula) volgens universele patronen verloopt. De mate waarin koppelwerkwoorden in een taal worden gebruikt en wanneer ze worden gebruikt zou dus te voorspellen zijn.

Pustet houdt de volgende definitie aan voor de notie “copula”:

A copula is a linguistic element which co-occurs with certain lexemes in certain languages when they function as predicate nucleus. A copula does not add any semantic content to the predicate phrase it is contained in (Pustet 2002: 5).

Het Nederlandse werkwoord “zijn” mag wat dat betreft een koppelwerkwoord genoemd worden. De vraag is of dat ook geldt voor “blijven”, “worden” en eventueel “raken”. Deze werkwoorden hebben wel enige semantische inhoud. Pustet voegt dan ook aan haar definitie toe, dat er in dit kader twee extra typen predikaatvormende (en daarom in zekere mate gerelateerd aan koppelwerkwoorden) elementen genoemd moeten worden: semi-copulas (oftwel quasi-copulas) en hulpwerkwoorden. Beide voegen betekenis toe aan de predikaatzinnen waar ze deel van uitmaken. Semi-copulas bevinden zich op een positie tussen copula en volle werkwoorden in en vertonen met beide klassen overeenkomsten. Evenals koppelwerkwoorden kunnen semi-copula niet in hun eentje gebruikt worden als predikaten, maar ze voegen evenals volle werkwoorden wel betekenis toe aan de predikaatzin. Zoals gesteld door Hengeveld (1992: 35), een semi-copula kan, in tegenstelling tot een koppelwerkwoord, nooit worden weggelaten zonder de betekenis van de zinsconstructie te veranderen of beïnvloeden. Al is dit in het Nederlands, in tegenstelling tot sommige andere talen, ook in het geval van koppelwerkwoorden niet mogelijk, het is voorstelbaar dat “Jan aardig” hetzelfde betekent als “Jan is aardig”, terwijl “blijven”, “worden” en “raken” wel nog een beetje betekenis toevoegen.

Ook in het Nederlands zijn constructies mogelijk die lijken op de constructie “Jan aardig” die in sommige talen mogelijk is, namelijk Small Clause (SC) constructies. Een voorbeeld van een dergelijke constructie is “Piet vindt Jan aardig”. “Jan” is in dit geval niet het object van vinden, maar veeleer het subject van aardig (Bennis 2000: 100). Andere voorbeelden van zinnen met SC constructie (Bennis 2000: 168) zijn:

- De kelner eet mijn bord leeg
- De kok snijdt het vleesmes bot

Van dergelijke constructies bestaan ook ergatieve varianten, bijvoorbeeld:

- Het huis vliegt in brand
- Zijn hoed waait weg

Gesteld zou kunnen worden dat het bord leeg raakt en het vleesmes bot wordt, maar dat dit “raken” of “worden” wel wordt begrepen, maar niet wordt uitgedrukt. Ook “raken” en “worden” lijken dus (evenals “zijn”) te kunnen worden weggelaten, hierbij de betekenis in tact latend.

De manier waarop we de ergatieve zinnen interpreteren is alsof het subject van de zin eigenlijk het subject van “in brand” en “weg” is. Iets dergelijks zou ook het geval kunnen zijn bij koppelwerkwoordconstructies. In de zin “de dokter wordt ziek” is “de dokter ziek” dan een SC als complement bij worden. Er is geen extern argument, maar dat stemt overeen met het feit dat “worden” (evenals “zijn”, “blijven” en “raken”) een ergatief werkwoord is (Bennis 2000: 186-174).

Wellicht zou derhalve gesteld kunnen worden dat een SC in een zin als “de kelner eet mijn bord leeg” ook een soort koppelwerkwoordconstructie is, maar dan zonder koppelwerkwoord, iets dat in veel talen dus op zichzelf mogelijk is. Dit brengt ons weer terug bij de theorie van Pustet.

Pustet beschrijft drie semantische parameters, namelijk valence, transience en dynamicity, samenhangend met Givóns (1979) time-stability en Crofts (1991) persistence en stativity. Deze begrippen bepalen het bestaan van koppelwerkwoorden en de compatibiliteit van copula met lexicaal items.

Pustet hoort bij diegenen die ervan uitgaan dat de semantiek de grammaticale vorm bepaalt (causale relatie). Dit in tegenstelling tot Chomsky.

Een woord dat compatibel is met een koppelwerkwoord zal altijd lager scoren op de parameters valence, transience en dynamicity. Werkwoorden blijken het hoogst te scoren wat betreft deze drie parameters, en zijn dus het minst compatibel met koppelwerkwoorden; zelfstandig naamwoorden blijken er het laagst op te scoren, en zijn dus het best te combineren met koppelwerkwoorden. Dit betekent dat als talen koppelwerkwoorden hebben, de kans het kleinst is dat ze te combineren zijn met werkwoorden, maar mocht dat wel het geval zijn, dan zijn ze zeker ook te combineren met adjectieven en nomina. Als in een taal adjectieven te combineren zijn met koppelwerkwoorden, zijn nomina dat in die taal ook. Nomina zijn dus het meest waarschijnlijk compatibel met copula (Pustet 2003: 22-25). Er is derhalve sprake van onderstaande hiërarchie:

Tabel 2. Hiërarchie van Pustet

<u>Nomina</u>	>	<u>Adjectieven</u>	>	<u>Werkwoorden</u>
<i>Copularizing</i>				<i>Non-copularizing</i>
<i>State</i>				<i>State + change of state</i> <i>State + action process</i>

Hieronder zullen de parameters beknopt worden toegelicht:

Valence

Deze parameter hangt samen met het semantische onderscheid van object en eigenschap, dus zelfstandig naamwoorden versus adjectieven. Objecten zijn meer waarschijnlijk te combineren met koppelwerkwoorden dan eigenschappen. Als een woord in een taal verschillende lezingen kan aannemen, neemt het die van adjectief aan als geen koppelwerkwoord wordt gebruikt (indien dit een mogelijkheid is binnen die taal) (Pustet 2003: 121). Bij dit onderscheid speelt het contrast tussen afhankelijkheid versus autonomie ook een rol: de mogelijkheid van concepten om connecties aan te gaan. Werkwoorden doen dit, zelfstandig naamwoorden niet. Zelfstandig naamwoorden zijn derhalve niet relationeel en hebben een valentie (valence) van 0, werkwoorden en adjectiva zijn relationeel en hebben een valentie van 1 of hoger. Een adjectief is inherent relationeel, omdat het bestaan ervan het bestaan van een andere entiteit vereist, namelijk dat van het object dat de eigenschap bezit (Pustet 2003: 126-127). Omdat dit inherent voor alle adjectieven het geval is, is deze parameter minder interessant voor het verklaren van de eigenschappen van “raken”. Deze parameter zal verder buiten beschouwing worden gelaten.

Transience (time-stability)

Deze parameter heeft te maken met permanentheid en is afgeleid van de Time-stability schaal van Givón (1979).

Bij nomina is er sprake van een onwaarschijnlijke beëindiging, bij werkwoorden van een onvermijdelijke beëindiging. Bij adjectieven is de waarschijnlijkheid van de beëindiging groter dan bij nomina. Gesteld kan worden dat beëindiging en niet-beëindiging even waarschijnlijk zijn in het geval van adjectieven (Pustet 2003: 108-109). Om de al dan niet combineerbaarheid van *raken* met verschillende adjectieven te verklaren, zou er

wellicht vanuit kunnen worden gegaan dat de waarschijnlijkheid van beëindiging per adjectief verschilt. Hier zal later nader op worden ingegaan.

Dynamicity

Deze parameter is afgeleid van het traditionele onderscheid tussen staat en proces, beter uit te leggen als de aan- dan wel afwezigheid van intrinsieke verandering. Pustet legt dit uit aan de hand van het Engelse minimale paar “happy” versus “to rejoice”. Het eerste woord betreft een inwendige emotionele staat die zich niet per se manifesteert in zichtbare activiteiten, het tweede impliceert juist dat een zekere activiteit plaatsvindt ten gevolge van deze inwendige emotionele staat (Pustet 2003: 96). In alle minimale paren waarbij een onderscheid in de zin van staat versus verandering van staat bestaat, of van staat versus actie/proces, geeft het lid dat samengaat met een koppelwerkwoord een staat aan, terwijl het lid dat niet samengaat met een koppelwerkwoord een factor van actie of verandering van staat bevat (Pustet 2003: 96-97).

Croft gebruikt vergelijkbare principes om het verschillende morfosyntactische gedrag van nomina, verba en adjectieven te verklaren. Hij vervangt de termen object, property en event door bundels van semantische eigenschappen. De semantische parameters die Croft gebruikt zijn valency, stativity (vergelijkbaar met, maar tegenovergesteld aan: dynamicity), persistence (vergelijkbaar met, maar tegenovergesteld aan: transience) en gradability (Pustet 2003: 18-19). Croft ziet Givóns time-stability als een samenvoeging van Stativity en Persistence (Pustet 2003: 18-19). Een concept is gradable, “if the entity denoted by the concept can be manifested in degrees (such as height, coldness etc.)” (Croft 1991:65).

Croft’s model is een selectieve synthese van eerdere pogingen de semantische eigenschappen die met de verschillende lexicale klassen correleren, vast te stellen. Croft benadrukt dat de genoemde features alleen lexicale prototypes specificeren en niet het gehele lexicon classificeren: er zijn woorden die op basis van deze criteria niet in één van de drie klassen (nomina, adjectief, werkwoord) passen. Crofts indeling ziet er als volgt uit (Pustet 2003: 19):

Tabel 3. Semantische profielen woordsoorten

	Valeny	Stativity	Persistence	Gradability
Noun	0	State	Persistent	Nongradable
Adjective	1	State	Persistent	Gradable
Verb	1 or more	Process	Transitory	Nongradable

5 Analyse

5.1 Betekenis en typering van het werkwoord “raken”

Op basis van de indeling van Vendler kan getracht worden de werkwoorden “raken” en “worden” bij één van de klassen in te delen. “Worden” lijkt een accomplishment te zijn. “Ik word ziek” lijkt een proces te zijn dat kan doorgaan in de tijd, maar wel naar een specifiek eindpunt toe moet: het ziek zijn. Het betreft dus een proces met een zeker eindpunt, een punt dat bereikt moet worden om het proces te laten zijn wat het claimt dat het is. Als het subject uiteindelijk de staat van ziekte niet bereikt, “werd” hij dus in feite niet ziek. Zoals het een accomplishment betaamt, kan “worden” in de Continuous Tense voorkomen: “ik ben ziek aan het worden” is een mogelijke constructie.

Bij “raken” lijkt dit minder het geval: “ik ben gewond aan het raken” is een nogal vreemde uiting. “Raken” lijkt betrekking te hebben op een moment in de tijd, niet zozeer op een tijdsperiode. Vandaar dat verleden en tegenwoordige tijd in het geval van “raken” bijna inwisselbaar lijken. Zodra je kan zeggen: “ik raak gewond”, kun je zeggen: “ik raakte gewond”. Op het moment dat het “raken” zich voordoet, is het meteen daarna alweer verleden tijd, wat betekent dat het “raken” zich niet kan voordoen uitgesmeerd over een langere tijdsduur. Er is in principe sprake van een duidelijke overgang, op een bepaald moment. Dit alles duidt erop dat “raken” een achievement werkwoord is. Zoals eerder al aan de orde kwam in het theoretisch kader kunnen achievementwerkwoorden, in tegenstelling tot accomplishmentwerkwoorden, geen “continuous tense” aannemen. In de questionnaire is de mogelijkheid van “continuus tense” bij zowel “raken”- als “worden”-constructies getest. Het gaat hierbij dus om de -/+ Process parameter die accomplishments van achievements onderscheidt. “Worden” zou meer acceptabel moeten worden gevonden in de Continuous Tense dan “raken”. De volgende questionnairezinnen, inclusief de scores, zijn van toepassing:

7. /118. Hij raakte blind door dat ongeval	7,14
8. /120. Hij werd blind door dat ongeval	8,57
9. /122. Hij is blind aan het worden	9,29
10. /123. Hij is blind aan het raken	4,43

Dit verschil is inderdaad terug te vinden in de scores van bovenstaande testzinnen: “Hij is blind aan het worden” (zin 9) scoort een 9,3, terwijl “hij is blind aan het raken” (zin 10) een 4,4 scoort. Hoewel “hij raakte blind” ook in niet-continue constructies (zin 7) iets lager gewaardeerd werd dan “hij werd blind” (zin 8), waren de verschillen in die gevallen vele malen kleiner.

Ook op andere manieren zou moeten blijken dat “worden” door kan gaan in de tijd, terwijl “raken” een moment betreft, namelijk door de aanvaardbaarheid van de combinatie met bijwoordelijke bepalingen als “langzamerhand” en “een uur lang”. Omdat “raken” als achievement verb zich niet uitgestrekt over een langere tijdsduur voor kan doen, is te verwachten dat combineerbaarheid met bijwoordelijke bepalingen als “langzaam” en “een uur lang” lastig zal zijn, en door de deelnemers aan de questionnaire niet hoog gewaardeerd zal worden. Dit naar verwachting in tegenstelling tot “worden”: als dit inderdaad een accomplishment werkwoord is zou combinatie met dergelijke bepalingen goed mogelijk moeten zijn. In de questionnaire zijn ook deze veronderstelde eigenschappen van “raken” en “worden” getest, bijvoorbeeld door zinnen met bepalingen (die duiden op een proces) als:

-een uur lang
 -langzaamaan
 -al een jaar

De scores bij de onderstaande zinnen sluiten aan bij de verwachting. Met de bepaling “langzaamaan” erbij wordt de constructie met “worden” (zin 14 en 18), een accomplishment verb, hoger gewaardeerd dan die met “raken” (zin 13 en 17), een achievement verb. Dit verschil in waardering is een stuk groter dan wanneer “langzaamaan” geen deel uitmaakt van de constructie (zin 11 vs. 12 en zin 15 vs. zin 16). De constructies met “raken” waar “langzaamaan” aan is toegevoegd, scoren zelfs een onvoldoende (zin 13 en zin 17):

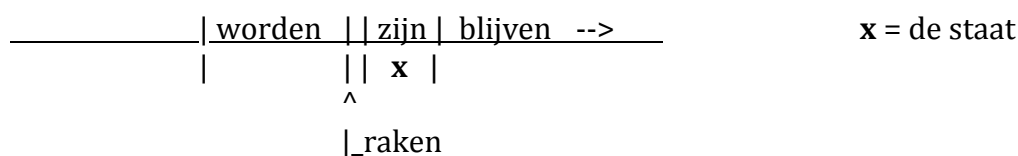
11. /101. Hij raakt gehandicapt	6,00
12. /102. Hij wordt gehandicap	6,29
13. /39. Hij raakt langzaamaan gehandicapt	4,43
14. /40. Hij wordt langzaamaan gehandicapt	6,86
15. /118. Hij raakte blind door dat ongeval	7,14
16. /120. Hij werd blind door dat ongeval	8,57
17. /41. Hij raakt langzaamaan blind	4,57
18. /42. Hij wordt langzaamaan blind	8,43

Ook bij onderstaande zinnen is te zien dat als de bepalingen “langzaamaan” en “een uur lang” deel uitmaken van de zin, de constructies met “worden” (zin 20 en 22) hoger gewaardeerd worden dan die zelfde constructies met “raken” (zin 19 en 21). Hetzelfde is, zoals valt te verwachten, het geval bij de bepaling “al een jaar” (zin 24) wordt hoger gewaardeerd dan zin 23):

19. /145. Ik raakte een uur lang afgeleid	4,86
20. /142. Ik werd een uur lang afgeleid	9,43
21. /50. Ik raakte langzaamaan afgeleid	5,00
22. /51. Ik werd langzaamaan afgeleid	7,43
23. /52. Ze is al een jaar bezig met zwanger raken	4,71
24. /53. Ze is al een jaar bezig met zwanger worden	7,29

“Raken” betreft dus, zoals eerder genoemd in het theoretisch kader, een moment oftewel “instant”, zoals het achievement verbs betaamt. Met “worden” lijkt dat, zoals te verachten is bij een accomplishment verb, anders te liggen, dat lijkt meer een proces, een “stretch” dus, aan te geven, of het (verwachte) begin van een proces. Worden geeft dan aan wat gaat zijn. In dat geval is de betekenis meer “zullen zijn”. Gesteld zou kunnen worden dat “worden”, het “worden” waarmee de passief wordt gevormd daargelaten, de verwachting uitspreekt voor het uiteindelijk bereiken van een bepaalde staat, terwijl “raken” het daadwerkelijke bereiken van die staat aangeeft, zoals weergegeven in onderstaande tijdslijn:

Figuur 1. Tijdslijn

Alle Nederlandse koppelwerkwoorden, in dit geval inclusief raken, lijken een bepaalde tijdscomponent toe te voegen in de relatie tussen het onderwerp en het naamwoordelijk deel. Bij raken raakt het subject de staat (x) in feite aan; dit is in lijn met de etymologie van het onderzochte werkwoord raken, waarvan de betekenis “reiken tot een bepaald punt, geraken, het brengen tot” samenhangt met de betekenis van het onergatieve werkwoord raken/treffen (Van Veen en Van der Sijs 1997 en De Vries 1971). De betekenis van “bereiken” (initieel be-reycken: je iets rijk maken dus, aanraken/aanvallen/zich uitstrekken tot) heeft zich ontwikkeld via “door reiken iets te kunnen aanraken of grijpen” via “aankomen op de plaats waarheen men op weg is” naar “het doel bereiken”.

Het lijkt er dus op dat we bij het onderzochte “raken” te maken hebben met een verbleekte betekenis (die het dichtst lijkt te liggen bij “aanraken”), te vergelijken met bijvoorbeeld het werkwoord “vallen” in “in slaap vallen”. Rappaport Hovav en Levin (1998) stellen dat verbleking altijd het verlies of afzwakken van een idiosyncratisch aspect van werkwoordsbetekenis inhoudt, en naar hun weten nooit het lexicaal semantisch sjabloon. Ook de onergatieve werkwoorden “(aan)raken” en “bereiken” zijn achievementwerkwoorden (denk aan: “de top bereiken” en “de doelpaal raken”). Het gaat om momenten, die meteen verleden tijd zijn, zodra ze hebben plaatsgevonden. De overeenkomst tussen het ergatieve “raken” en het werkwoord “(aan)raken/bereiken” komt wellicht het duidelijkst naar voren in constructies waarbij er sprake is van een combinatie met een PP. Denk bijvoorbeeld aan de gelijkenis tussen “hij raakt de overkant (aan)” en “hij (ge)raakt aan de overkant” en natuurlijk “hij bereikt de overkant”. PP’s kunnen op deze manier nooit gecombineerd worden met “worden”: -*Hij wordt aan de overkant- is onwelgevormd. Dit brengt ons bij de combineerbaarheid van “raken”.

5.2 Combineerbaarheid

5.2.1 Met werkwoorden

Het gebruik van “raken” samengaand met (woorden afgeleid van) werkwoorden (voltooid deelwoorden) komt veelvuldig voor. Ditzelfde geldt voor “worden”. Het hulpwerkwoord “worden” wordt in het Nederlands gebruikt om de passieve tijd te vormen:

- (d) Hij wordt geslagen (door ...)
- (e) Hij wordt geïrriteerd (door ...)

In zinnen als (e) zou gesteld kunnen worden dat ook een statische betekenis bedoeld kan zijn, waarbij geïrriteerd dus een bijvoeglijk naamwoord is, naar analogie van bijvoorbeeld:

- (f) Ik ben nu al tien minuten geïrriteerd

De door-bepaling vervalt dan (of wordt vervangen door bijvoorbeeld “doordat”). Een dergelijk gebruik van “worden” komt echter niet voor. “Hij wordt geïrriteerd” wordt dus niet gebruikt met een betekenis van “worden” als in “hij wordt dokter”. In dit kader wordt de constructie “hij raakt geïrriteerd” gebruikt. Hoe wordt “raken” bij dergelijk gebruik geïnterpreteerd? Laten we ons hiervoor wenden tot de event structures van Rappaport Hovav en Levin (1998). “Raken” is een “result verb” omdat de constante lexicaal de verandering specificeert van staat de waar hij betrekking op heeft (waar het

over gaat), maar geen informatie biedt over het veroorzakende subevent, behalve het feit dat het bestaat. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het eerder besproken:

(g) Hij raakt bedwelmd.

In principe moet de event structure desalniettemin een representatie bevatten van dit veroorzakende subevent, aangezien de change-of-state die een extern causatief werkwoord aanduidt, geconceptualiseerd is als hebbende een externe oorzaak en niet als zich spontaan voordoend. In “externally caused” change-of-state verbs zijn beide participanten structuur-participanten (causer en patient) en zijn beide dus verplicht uitgedrukt. Toch lijkt dit bij “raken” niet het geval te zijn: Er lijkt sprake te zijn van niet-causatief gebruik. Rappaport Hovav en Levin noemen in dit kader het niet-causatieve gebruik van het werkwoord “to break”. Naast “Tracy broke the dishes” bestaat ook de variant “the dishes broke”, waarbij sprake is van intransitief noncausatief gebruik. Volgens Rappaport Hovav en Levin hangen dit soort werkwoorden ook in de niet-causatieve staat samen met dezelfde complexe event-structure die geassocieerd is met het causatieve gebruik.

Rappaport Hovav en Levin merken op dat “in most languages the causative alternation is morphologically more complex than the transitive use (see Haspelmath 1993; Nedjalkov 1969). Often the intransitive use involves a reflexive morpheme, as in the romance and slavic languages. We assume that this is the morpheme which serves to satisfy the Argument Realization Condition. English, on this account, is special in not having such a morpheme (Rappaport Hovav en Levin 1998: 118)”. In sommige talen vindt men dus een reflexief morfeem om aan de Argument Realization Condition te voldoen in het geval van intransitief noncausatief gebruik. In dit kader zouden we bijvoorbeeld kunnen denken aan de Franse zin: “le dauphin s’empêtré dans un filet de pêche”, met als Nederlandse vertaling: “de dolfijn raakte verstrikt in een visnet” / “de dolfijn verstrikte zich in een visnet”. Hierbij wordt de reflexief se/zich gebruikt. In het Nederlands lijkt het dus ook mogelijk om door middel van een dergelijk wederkerend voornaamwoord een niet-causatieve betekenis te construeren, denk bijvoorbeeld ook aan “hij irriteert zich”, tegenover “hij wordt geïrriteerd (door...)”.

Dit brengt ons uiteraard bij de inchoatieve/causatieve werkwoordalternatie van Haspelmath (1993). “Raken” zou kunnen fungeren als een hulpwerkwoord waarmee inchoatief-causatief werkwoordalternatie gerealiseerd zou kunnen worden (zonder een wederkerend voornaamwoord te gebruiken). Zo kan “ik bedwelmt Piet” bijvoorbeeld “Piet raakt bedwelmd” worden. Dit kan ook bij bijvoorbeeld de werkwoorden bevriezen, irriteren, vullen en blesseren. De woorden waarbij deze alternatie mogelijk is, zouden zich in het midden van de in het theoretisch kader ((Haspelmath) behandelde schaal moeten bevinden.

Dit lijkt te kloppen, als we kijken naar werkwoorden die kunnen combineren met “raken”, zoals “bedwelmen” en “irriteren”, betreft het inderdaad veranderingen van staat die in principe door een factor van buitenaf worden veroorzaakt, maar ook schijnbaar zonder externe veroorzaker plaats kunnen vinden, dus precies het soort werkwoorden waarbij volgens Haspelmath inchoatief-causatief werkwoord alternatie kan plaatsvinden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de werkwoorden:

- Uitputten – Dat put mij uit (transitief) – Ik raak uitgeput (intransitief)
- Betrekken – Hij betreft mij erin (tr.) – Ik raak betrokken (intr.)
- Opwinden – Dat windt mij op (tr.) – Ik raak opgewonden (intr.)

Naast “irriteren” bestaat er dus “geïrriteerd raken” en naast “bedwelmen” bestaat “bedwelmd raken” met “raken” als anticausatief hulpwerkwoord. Bij een werkwoord als “slapen” is het, evenals bij “lachen” zo onwaarschijnlijk dat er een externe “causer” is, dat inchoatief-causatief alternatie niet mogelijk is (deze werkwoorden zijn typisch spontaan). “Geslapen raken” of “gelachen raken” bestaan dan ook niet. Hetzelfde geldt voor werkwoorden waarvan het juist extreem onwaarschijnlijk dat ze zich spontaan voordoen, waarbij er dus in principe een externe causer moet zijn, zoals “wassen”: “gewassen raken” is inderdaad geen acceptabele constructie.

Haspelmath heeft bij 19-21 talen gekeken naar de voorkeur voor verscheidene soorten uitdrukking van werkwoorden. Hierbij is uitgegaan van vijf expressietypes, namelijk anticausative alternation, causative alternation, equipollent alternation, labile alternation en suppletive alternation. Het type waarbij “raken” als hulpwerkwoord gebruikt kan worden, is anticausatieve alternatie. Uit Haspelmaths onderzoek blijkt dat het expressietype anticausatief de voorkeur geniet bij het grootste deel van de talen in het geval van bijvoorbeeld de werkwoorden: dissolve, burn, fill, spread, get lost/lose, open, break, close en split (Haspelmath 1993: 104). Deze werkwoorden, in Nederlandse vertaling, kunnen inderdaad combineren met “raken”. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de werkwoorden: break up, sink, learn/teach, stop, turn, begin, roll, change en gather. Deze worden in de meeste talen niet anti-causatief uitgedrukt, en kunnen dan ook in het Nederlandse niet worden gecombineerd met “raken”.

Inchoatief-causatief alternatie is bijzonder gangbaar bij werkwoorden die zijn afgeleid van adjectieven, omdat deze in het algemeen alleen de betekeniscomponent “cause-to-become” bevatten als toevoeging bij de adjectiefbetekenis en deze betekeniscomponent noch “agent-oriented” noch op enige andere wijze te specifiek of te onwaarschijnlijk is (Haspelmath 1993: 94-95). “Raken” lijkt inderdaad vooral goed te kunnen combineren met dit soort werkwoorden. Haspelmath noemt in dit kader bijvoorbeeld het Duitse *anders, voll* en *stark* en het Russische *lučšij (beter)* (Haspelmath 1993: 95). Vertaald naar het Nederlands zien we daarbij de volgende alternaties:

- Hij is anders (adjectief) – Hij verandert iets (transitief) – Hij verandert (intransitief)
- Het is vol (adj.) – Hij vult het glas (tr.) – Het glas raakt vol (intr.)
- Hij is sterk (adj.) – Hij versterkt het team (tr.) – Hij sterkt zich/Hij raakt gesterkt (intr.)
- Hij is beter (adj.) – Hij verbetert het verhaal (tr.) – Het weer verbetert (intr.)

Soms is (ook) voor de transitieve vorm een hulpwerkwoord nodig, bijvoorbeeld in het geval van:

- Hij is afhankelijk (van...) (adj.) – Hij maakt haar afhankelijk (van...) (tr.) – Hij raakt afhankelijk (van...) (intr.)

Zoals eerder al werd gesteld lijkt raken vooral te gaan over iets dat je overkomt (daar gaat het meer om dan door wie) en is er in dat kader sprake van een noncausatieve constructie.

5.2.2. Met niet-werkwoorden

Zoals in het theoretisch kader besproken is, beschrijft Pustet dat een woord dat compatibel is met een koppelwerkwoord altijd lager zal scoren op de parameters valence, transience en dynamicity. Het gedrag van “worden” als koppelwerkwoord lijkt te kloppen met de theorie van Pustet. Worden lijkt als koppelwerkwoord met name te kunnen opereren aan de linkerkant van het spectrum, dus te combineren te zijn met

woorden die laag scoren op de parameters valence, transience en dynamicity, zoals in de eerste plaats nomina, precies wat te verwachten zou vallen volgens Pustet.

Het gedrag van “raken” lijkt moeilijker te verklaren. Het lijkt in ieder geval niet met hogere waarschijnlijkheid aan de linkerkant van het spectrum te opereren; het lijkt zich niet te gedragen als koppelwerkwoord wat dat betreft. “Raken” lijkt juist vooral aan de rechterkant van het spectrum te opereren. Vanuit dat oogpunt zou gesteld kunnen worden dat “raken” het aan de rechterkant van het spectrum “overneemt” van “worden”. Raken is immers goed te combineren met (statisch gebruikte) werkwoorden en met “werkwoord-achtige” bijvoeglijk naamwoorden. Woorden als vol, leeg, depressief, zwanger, gehandicapt en bevriend zijn immers goed te combineren met “raken”, maar zijn geen werkwoorden. Deze adjectieven hebben of een vorm die doet denken aan een voltooid deelwoord, zoals gehandicapt en bevriend, of zijn in feite een synoniem voor de statische vorm van een bepaald voltooid deelwoord. Hierbij valt te denken aan bijvoorbeeld vol=gevuld (ik vul het glas-het glas raakt gevuld-het glas raakt vol), leeg=geleegd, depressief=gedepriemd, zwanger=bezwangerd. Niet “werkwoordelijke” adjectiva als blij, boos, ziek, rood en oud combineren niet goed met “raken”.

Toch zijn er ook adjectieven die niet samenhangen met of lijken op een werkwoord, die wel samengaan met “raken”. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de adjectieven jaloers en euforisch. Omdat adjectieven soms wel en soms niet combineerbaar zijn met “raken”, en adjectieven zich in het midden van de hiërarchie bevinden, ligt het voor de hand te kijken of daar misschien een verdeling is aan te brengen: adjectieven die meer gelijkenis vertonen met zelfstandig naamwoorden versus adjectieven die meer overeenkomen met werkwoorden, vastgesteld aan de hand van de parameters van Pustet, Croft en Givón. Dit zou een (niet-werkwoordelijk) adjectief dan meer aan rechterkant of aan de linkerkant van het spectrum plaatsen en daarmee wellicht de al dan niet combineerbaarheid met “raken” (dan wel “worden”) verklaren, als adjectieven die aan de ene kant staan wel, en die aan de andere kant staan niet compatibel met “raken” zouden blijken te zijn. Hieronder zullen de parameters “transience” en “dynamicity” in dit kader bekeken worden, om te zien of ze een verklaring kunnen bieden.

Dit sluit aan bij wat Croft benadrukt: namelijk dat zijn beschreven features alleen lexicale prototypes specificeren en niet het gehele lexicon classificeren: er zijn woorden die op basis van deze criteria niet in één van de drie klassen (nomina, adjectief, werkwoord) passen (Pustet 2003: 19). In het hierna volgende gaat het dus om adjectiva die wellicht ook kenmerken van een andere klasse hebben.

Transience (time-stability)

Zoals al in het theoretisch kader aan de orde kwam is er bij nomina sprake van een onwaarschijnlijke beëindiging; bij werkwoorden van een onvermijdelijke beëindiging. Bij adjectieven is de waarschijnlijkheid van de beëindiging groter dan bij nomina. Gesteld kan worden dat beëindiging en niet-beëindiging even waarschijnlijk zijn in het geval van adjectieven (Pustet 2003: 108-109). Als wordt gekeken naar de rechterkant van het spectrum, dus richting de kant van de werkwoorden, zodoende de woorden waarbij beëindiging waarschijnlijker is, zouden adjectieven als zwanger, euforisch, geïrriteerd en gewond daar goed geplaatst kunnen worden, derhalve een verklaring gevend voor het feit dat deze woorden met “raken” kunnen combineren (“raken” is immers ook te combineren met werkwoorden). Maar in het geval van de adjectieven “ziek”, “blij”, “boos”, “kwaad”, “nat”, “rood” en “achterdochtig” preferen de proefpersonen combinatie met “worden”, hoewel beëindigen in deze gevallen toch vrij

waarschijnlijk lijkt te zijn, behalve bij “rood” in bepaalde gevallen. De parameter transcience (time-stability) lijkt wat dat betreft geen sluitende verklaring te geven voor het gedrag van “raken”.

Essentieel is echter dat het bijvoeglijk naamwoord dat met “raken” combineert een bepaalde staat aangeeft, dat het subject in die staat geraakt. Een dergelijke staat heeft altijd op de één of andere manier een tijdelijke aard, al hoeft beëindiging niet waarschijnlijk te zijn, het kan ook betekenen dat het subject op een bepaald moment in deze staat geraakt, en blijft, terwijl deze eerst niet in die staat was. Pustet heeft het in dat kader over twee definities van de semantische parameter transcience, afhankelijk van of alleen het eindpunt, of zowel het start- als het eindpunt, van de staat als relevant wordt gezien (Pustet 2003: 110). Gesteld kan worden dat het bij een staat waar iets in “raakt” in ieder geval gaat om iets waarvan het beginpunt per definitie niet samenvalt met het startpunt van het bestaan van de entiteit. Dit is echter bij het “worden” van iets ook het geval.

Wellicht lijkt intuïtief gezien de tijdelijkheid bij toestanden die met “raken” combineren sterker. Denk hierbij aan de mogelijkheid te stellen: “Ik ben gewoon een blij/boos mens van nature” (“blij” en “boos” combineren met “worden”), i.t.t. de vreemdere uitdrukking: “Ik ben gewoon een geïrriteerd/euforisch mens van nature” (“geïrriteerd” en “euforisch” reageren met “raken”).

Dit lijkt echter mede samen te hangen met de eerder beschreven schaal van Haspelmath, op basis waarvan afgelezen kan worden hoe waarschijnlijk de combinatie van een werkwoord is met “raken” als anti-causatief hulpwerkwoord. Kijken we naar een adjectief als “euforisch” of “geïrriteerd”, is het waarschijnlijk dat deze staat door een identificeerbare factor van buitenaf veroorzaakt wordt. Deze factor kan echter ook ongeïdentificeerd blijven. “Blij” of “ziek” is meer iets dat geheel, en ook spontaan, vanuit een mens zelf kan komen, zoals de werkwoorden lachen en bloeien (welke dan ook niet kunnen combineren met “raken”). Wellicht moet de schaal van Haspelmath ook op niet-werkwoordachtige adjectieven worden toegepast. Dit zou bijvoorbeeld verklaren dat “jaloers” met raken kan combineren, ook al heeft “jaloers” niet de vorm van een werkwoord: deze staat wordt in principe door een externe causer veroorzaakt, welke niet uitgedrukt hoeft te worden.

Dynamicity

Zoals eerder al aan de orde kwam, is deze parameter afgeleid van het traditionele onderscheid tussen staat en proces, beter uit te leggen als de aan- dan wel afwezigheid van intrinsieke verandering. Pustet legt dit uit aan de hand van het Engelse minimale paar “happy” versus “to rejoice”. Het eerste woord betreft een inwendige emotionele staat die zich niet per se manifesteert in zichtbare activiteiten, het tweede impliceert juist dat een zekere activiteit plaatsvindt ten gevolge van deze inwendige emotionele staat (Pustet 2003: 96).

Aangezien “worden” (als koppelwerkwoord) kan voorkomen met zelfstandig naamwoorden, die zich aan de linkerkant van het spectrum bevinden, zou het logisch zijn dat “worden” beter samengaat met adjectieven die lager scores op de dynamicity parameter, die dus ook meer links in het spectrum staan, terwijl “raken” beter samen zou moeten gaan met adjectieven die hoog scores op de dynamicity parameter en dus meer rechts in het spectrum staan, dichterbij de werkwoorden.

“Raken” lijkt inderdaad geassocieerd te moeten worden met woorden met een +dynamic factor: wat bij alle “raken” combinaties opvalt, is de dynamiek bij de verandering van staat. Er gebeurt wat op het moment dat over wordt gegaan van de ene

staat in de andere, een “dynamisch” event veroorzaakt meestal de verandering (zoals al aan de orde kwam in het kader van Haspelmath: een externe causer die niet geïdentificeerd hoeft te worden).

Denk hierbij bijvoorbeeld aan “zij raakt” plus “gehandicapt”, “zwanger”, “aan de overkant”, “euforisch”, “geïrriteerd”, “vol”, “gediskwalificeerd”, “geblesseerd”. Hier speelt vooral een specifieke factor van dynamicity, namelijk agency oftewel agentivity. Deze parameter speelt als “the extralinguistic referent of the subject is likely to perform some kind of activity (Pustet 2003: 98)”. Volgens DeLancey (1984) bepalen de drie factoren “control”, “volition” en “animacy” samen de agentivity. Onder andere Cruse (1973), Lakoff (1977) en Talmy (1988) voegden daar nog een additionele semantische factor aan toe, namelijk “input of physical energy”. Deze factor is “likely to result in a perceptible change of some sort in the variables that define the physical properties of a given thing or substance in the surrounding universe” (Pustet 2003: 98).

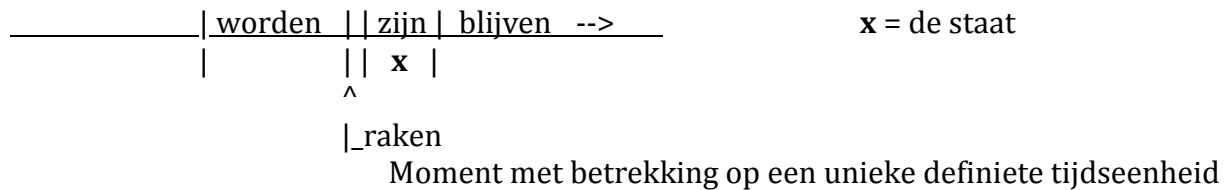
“Raken” wordt dus in principe gecombineerd met werkwoorden of met van werkwoorden afgeleide voltooid deelwoorden, maar omdat begrippen als “vol”, “zwanger” en “aan de overkant”, die niet tot deze klassen behoren, wel hoog scoren op de agency en dus op de dynamic schaal, dit gemeen hebbende met werkwoorden, kunnen ze wel combineren met “raken”. Toch is de vraag of dit bij alle niet-werkwoordelijke adjectiva die met “raken” combineren het geval is, zoals bijvoorbeeld bij het eerder genoemde “jaloers”.

Eerder is geconcludeerd dat “raken” een achievementwerkwoord is dat als hulpwerkwoord voor de noncausatief kan functioneren. Deze betekenselementen zijn dus deel van de semantiek van raken, en kunnen in dat kader van invloed zijn bij gebruik van “raken” als koppelwerkwoord bij combinatie met (niet werkwoordelijke) adjectieven. Dientengevolgde zouden de eigenschappen <mogelijk noncausatief> en de achievementwerkwoordeigenschappen, namelijk –Process en +Definite, ook van toepassing kunnen zijn bij combinatie van “raken” met een adjectief. Deze parameters moeten dan vertaald worden naar eigenschappen van adjectieven. In het voorgaande is dat voor de parameter <mogelijk noncausatief> (wordt in principe door een externe causer veroorzaakt, maar deze hoeft niet uitgedrukt te worden) al aan de orde gekomen.

Gesteld zou verder kunnen worden dat “–Definite” adjectieven gradable zijn, en “+Definite” adjectieven niet gradable. Bij deze gradable adjectieven is dus in principe sprake van “wel of niet”, in plaats van dat er sprake is van gradatie. Adjectieven die typisch met “raken” combineren lijken inderdaad niet (of moeizaam) gradable te zijn, zoals bijvoorbeeld “vol”, “leeg”, “zwanger” en “euforisch”. Adjectieven als “ziek”, “blij” en “boos”, die meer gradable zijn, kunnen inderdaad niet gecombineerd worden met “raken”.

–Process betekent dat er geen sprake kan zijn van continuïteit. Als ervan uitgegaan wordt dat “raken” ook combineert met “–Process adjectieven”, zou het adjectief waarop “raken” betrekking heeft dus op een bepaald uniek moment in de tijd plaats moeten hebben. Doordat adjectieven die met “raken” combineren in principe ungradable zijn, kan inherent daaraan een bijbehorend moment gemakkelijker betrekking hebben op een unieke definitieve tijdseenheid dan bij ungradable adjectieven. In relatie met dit tijdsaspect is eerder al het volgende aan de orde gekomen:

Figuur 1. Tijdslijn

5.2.3 Met zelfstandig naamwoorden

Zelfstandig naamwoorden bevinden zich aan de linkerkant van de schaal van Pustet, en combineren dus met “worden” en niet met “raken”. Het “worden” dat in deze gevallen wordt gebruikt, heeft veeleer de betekenis “zullen zijn”.

5.2.4 Met voorzetselvoorwerpen

Eerder is al aan de orde gekomen dat de betekenis van “raken” in combinatie met een PP dicht ligt bij de betekenis van het onergatieve “raken”, met andere woorden de “ongebleekte versie” van “raken”:

Ook de onergatieve werkwoorden “(aan)raken” en “bereiken” zijn achievementwerkwoorden (denk aan: “de top bereiken” en “de doelpaal raken”). Het gaat om momenten, die meteen verleden tijd zijn, zodra ze hebben plaatsgevonden. De overeenkomst tussen het ergatieve “raken” en het werkwoord “(aan)raken/bereiken” komt wellicht het duidelijkst naar voren in constructies waarbij er sprake is van een combinatie met een PP. Denk bijvoorbeeld aan de gelijkenis tussen “hij raakt de overkant (aan)” en “hij (ge)raakt aan de overkant” en natuurlijk “hij bereikt de overkant”. PP’s kunnen op deze manier nooit gecombineerd worden met “worden”: -*Hij wordt aan de overkant- is onwelgevormd.

Het lijkt in dat kader dan ook logisch dat in deze gevallen (combinatie met een PP) “raken” gebruikt wordt en geen gebruik wordt gemaakt van “worden”. Zoals uit het voorgaande is gebleken functioneert “worden” in principe als koppelwerkwoord en combineert het met nomina en adjectiva. Koppelwerkwoorden kunnen niet gecombineert worden met PP’s. Ook dient “worden” als hulpwerkwoord van de passief. “Worden” komt dus niet voor als regulier zelfstandig werkwoord. Daarbij komt dat “worden” een achievementwerkwoord is, waardoor agent en patient verplicht uitgedrukt moeten worden. Bij een constructie met een PP is dat niet het geval. PP’s combineren dan ook met “raken”.

PP’s hebben ook in zekere zin de +dynamic factor gemeen met werkwoorden; denk bijvoorbeeld aan constructies als “hij raakt aan de drank” en “hij raakt aan de overkant”.

Daarnaast is sprake van een staat die nongradable is: men raakt wel of niet aan de overkant/drank, er is niet zozeer sprake van gradaties, waardoor “raken” geschikter is dan “worden”.

6 Conclusie

6.1 Samenvatting

Het ergatieve werkwoord “raken” kan zowel hulpwerkwoord als zelfstandig werkwoord zijn; het kan namelijk combineren met een ander werkwoord alsmede met een adjectief. In dat laatste geval is dus sprake van functioneren als koppelwerkwoord.

“Raken” is als zodanig nooit te combineren met zelfstandig naamwoorden en soms te combineren met adjectiva. Als hulpwerkwoord is het vaak te combineren met transitieve werkwoorden en soms te combineren met intransitieve werkwoorden, alleen ergatieve.

Wat betreft typering is “raken” aan te merken als achievementwerkwoord; het heeft betrekking op een moment (de bijbehorende aanduiding is –Process). Er is dan ook sprake van een verbleekte betekenis van “(aan)raken”, “treffen”, “bereiken”. Het in betekenis verwante “worden” is daarentegen een accomplishment werkwoord; het heeft betrekking op een proces (+Process). Achievementwerkwoorden kunnen, in tegenstelling tot accomplishmentwerkwoorden, geen “continuous tense” aannemen (–Definite).

“Raken” kan, zoals hierboven gesteld, al dan niet gecombineerd worden met bepaalde woorden uit verscheidene woordsoortcategorieën, waarvoor verklaringen zijn gezocht. Hieronder zullen deze per categorie uiteengezet worden.

Werkwoorden:

Er is sprake van intransitief noncausatief gebruik: “raken” is het hulpwerkwoord waarmee inchoatief-causatief werkwoordalternatie gerealiseerd kan worden. De woorden waarbij dit mogelijk is, moeten zich in het midden van de schaal van Haspelmath bevinden, dit moeten dus werkwoorden zijn die een verandering van staat betreffen die in principe door een factor van buitenaf wordt veroorzaakt, maar die ook schijnbaar zonder externe veroorzaker plaats kan vinden. Met behulp van “raken” als hulpwerkwoord kan van de causatieve vorm van deze werkwoorden een intransitief noncausatief gebruik bewerkstelligd worden. Het werkwoord “worden” functioneert bij combinatie met deze werkwoorden als hulpwerkwoord van de passief.

Inchoatief-causatief alternatie is bijzonder gangbaar bij werkwoorden die zijn afgeleid van adjectieven, omdat deze in het algemeen alleen de betekeniscomponent “cause-to-become” bevatten als toevoeging bij de adjectiefbetekenis (Haspelmath 1993: 94-95). “Raken” lijkt inderdaad vooral goed te kunnen combineren met dit soort werkwoorden.

Nomina/Adjectiva:

“Worden” lijkt te combineren met woorden die aan de linkerkant van de hiërarchie van Pustet (Nomina > Adjectieven > Werkwoorden) staan, terwijl “raken” combineert met woorden aan de rechterkant. “Worden” combineert dus als koppelwerkwoord met nomina en veel adjectiva, en “raken” gaat goed samen met werkwoorden. Omdat adjectieven in het midden staan, is combinatie daarmee soms wel en soms niet mogelijk. “Raken” combineert met de meer werkwoordelijke adjectiva; dit geldt in ieder geval voor de adjectiva die gerelateerd zijn aan een werkwoord, er equivalent aan zijn of er qua vorm op lijken.

De time-stability (transience) parameter van (o.a.) Pustet, die te maken heeft met permanentheid, lijkt geen sluitende verklaring te bieden voor de mogelijkheid van het

gebruik van “raken” in combinatie met de overige adjectieven, maar van belang is wel dat het bijvoeglijk naamwoord dat met “raken” combineert een bepaalde staat aangeeft, dat het subject in die staat geraakt. Een dergelijke staat heeft altijd op de één of andere manier een tijdelijke aard, al hoeft beëindiging niet waarschijnlijk te zijn, het kan ook betekenen dat het subject op een bepaald moment in deze staat geraakt, en blijft, terwijl deze eerst niet in die staat was. De tijdelijkheid van adjectiva die combineren met “raken” lijkt in dat opzicht wat sterker dan die van adjectiva die met “worden” combineren, en lijkt bovendien samen te hangen met de eerder beschreven schaal van Haspelmath, op basis waarvan afgelezen kan worden hoe waarschijnlijk de combinatie van een werkwoord is met “raken” als anti-causatief hulpwerkwoord. Deze schaal moet wellicht ook op de (niet-werkwoordachtige) adjectieven worden toegepast. Adjectieven waarvan het waarschijnlijk is dat de staat die ze beschrijven door een identificeerbare factor van buitenaf veroorzaakt wordt, welke ook ongeïdentificeerd kan blijven, zijn vaak met “raken” te combineren.

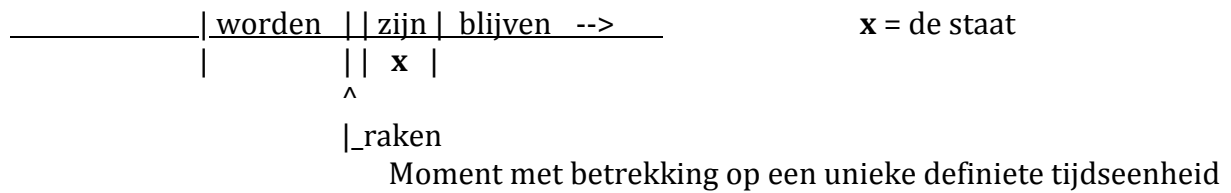
De dynamicity parameter lijkt daarnaast een rol te spelen bij het al dan niet combineerbaar zijn van adjectieven met “raken”. Raken lijkt gecombineerd te worden met woorden met een +dynamic factor: er is sprake van een zekere dynamiek bij de verandering van staat, een dynamisch event. Dit hangt samen met wat al aan de orde kwam in het kader van Haspelmath: er is sprake van een externe causer die niet geïdentificeerd hoeft te worden. Hier speelt vooral een specifieke factor van dynamicity, namelijk agency, en dan vooral de factor “input of physical energy”. Deze +dynamic factor hebben de betreffende bijvoeglijk naamwoorden gemeen met werkwoorden, wat er aan bij zou kunnen dragen dat deze bijvoeglijk naamwoorden te combineren zijn met “raken”.

Dezelfde factoren die deel uitmaken van de semantiek van “raken” (de achievementwerkwoordeigenschappen) en die bepalend zijn voor de mogelijkheid van combinatie van “raken” met werkwoorden blijken ook een rol te spelen bij combinatie met adjectieven. Deze factoren zijn: <wordt in principe door een externe factor veroorzaakt, maar deze hoeft niet uitgedrukt te worden>, <-Process> en <+Definite>/<nongradable>. Adjectieven die te combineren zijn met raken zullen in principe één van deze eigenschappen bezitten. Hierboven is dit voor <wordt in principe door een externe factor veroorzaakt> al uiteengezet; de andere factoren zijn gradability en +/-Process.

Gesteld zou kunnen worden dat “-Definite” adjectieven gradable zijn, en “+Definite” adjectieven niet gradable. Bij deze gradable adjectieven is dus in principe sprake van “wel of niet”, in plaats van dat er sprake is van gradatie. Adjectieven die typisch met “raken” combineren lijken inderdaad niet (of moeizaam) gradable te zijn, +Definite dus. Adjectieven die meer gradable zijn, kunnen inderdaad niet gecombineerd worden met “raken”.

-Process betekent dat er geen sprake kan zijn van continuïteit. Als ervan uitgegaan wordt dat “raken” ook combineert met “-Process adjectieven”, zou het adjectief waarop “raken” betrekking heeft dus op een bepaald uniek moment in de tijd plaats moeten hebben. Doordat adjectieven die met “raken” combineren in principe ungradable zijn, kan inherent daaraan een bijbehorend moment gemakkelijker betrekking hebben op een unieke definitieve tijdseenheid dan bij ungradable adjectieven. In relatie met dit tijdsaspect is de volgende tijdslijn op te stellen:

Figuur 1. Tijdslijn

Voorzetselvoorwerpen:

Bij combinatie met PP's speelt de betekenis van het onergatieve "raken", met andere woorden de "ongebleekte versie" van "raken", een grote rol.

Zoals uit het voorgaande is gebleken functioneert "worden" in principe als koppelwerkwoord en combineert het met nomina en adjectiva. Koppelwerkwoorden kunnen niet gecombineert worden met PP's. Ook dient "worden" als hulpwerkwoord van de passief. "Worden" komt dus niet voor als regulier zelfstandig werkwoord. Daarbij komt dat "worden" een achievementwerkwoord is, waardoor agent en patient verplicht uitgedrukt moeten worden. Bij een constructie met een PP is dat niet het geval.

PP's combineren dus met "raken". PP's hebben ook in zekere zin de +dynamic factor gemeen met werkwoorden; denk bijvoorbeeld aan constructies als "hij raakt aan de drank" en "hij raakt aan de overkant". Ook is sprake van een staat die nongradable is: men raakt wel of niet aan de overkant/drank, er is niet zozeer sprake van gradaties, waardoor "raken" geschikter is dan "worden".

6.2 Algemene conclusie

Het werkwoord "raken" heeft bepaalde eigenschappen, welke doorwerken in de verschillende functies die het woord kan vervullen. Deze eigenschappen zijn <wordt in principe door een externe factor veroorzaakt, maar deze hoeft niet uitgedrukt te worden>, <-Process> en <+Definite>/<nongradable>. Hierdoor kan "raken" functioneren als hulpwerkwoord waarmee inchoatief-causatief werkwoordalternatie gerealiseerd kan worden, met bepaalde adjectieven combineren als (semi-)koppelwerkwoord en combineren met PP's.

Deze uitkomst zou een uitnodiging kunnen zijn tot nader onderzoek, vooral op het gebied van de PP's. Het huidige onderzoek kan dan ook als een opzet dienen voor eventueel verdere bestudering en op deze manier bijdragen aan een dieper inzicht in de semantiek.

7 Literatuurlijst

- Bennis, H. (2000), *Syntaxis van het Nederlands*, Amsterdam: Amsterdam University Press
- Bybee, J.L. (1985), *Morphology: A study of the Relation Between Meaning and Form*, Amsterdam: John Benjamins [Typological Studies in Language 9]. In:
Haspelmath, M. (1993), *More on the typology of inchoative/causative verb alternations*. In: Comrie, B. & Polinsky, M. (eds.) (1993), *Causatives and transitivity* (Studies in Language Companion Series 23), Amsterdam: Benjamins, pp. 87-120.
- Croft W. (1991), *Syntactic Categories and Grammatical Relations*. Chicago, London: University of Chicago Press, In :
- De Vries, J. (1971), *Nederlands Etymologisch Woordenboek*
[<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/worden>] bezocht op 01-05-2013
- Givón T. (1979), *On Understanding Grammar*. New York etc.: Academic Press, In:
- Haspelmath, M. (1993), *More on the typology of inchoative/causative verb alternations*. In: Comrie, B. & Polinsky, M. (eds.) (1993), *Causatives and transitivity* (Studies in Language Companion Series 23), Amsterdam: Benjamins, pp. 87-120.
- Pustet R. (2003), *Copulas: Universals in the Categorization of the Lexicon*, Oxford: University of Oxford
- Rappaport Hovav, M. & Levin, B. (1998), Building verb meanings. In *The Projection of Arguments: Lexical and Compositional Factors*, M. Butt & W. Geuder (eds), 97-134. Stanford CA: CSLI
- Van Veen, P.A.F en Van der Sijs, N. (1997), *Van Dale Etymologisch woordenboek*,
[<http://www.etymologiebank.nl/trefwoord/worden>] bezocht op 01-05-2013
- Vendler (1957), *Verbs and Times*, *The Philosophical Review*, Vol. 66, No. 2, pp 143-160
- Verkuyl, H.J. (1993), *A Theory of Aspectuality: The Interaction between Temporal and Atemporal Structure*, Cambridge: Cambridge University Press
- Vlugter, Sleeman en Verheugd (2003), *Grammaire Plus: Praktische grammatica van het Frans*, Bussum: Coutinho
- WIJ Special Media, *Wij.nl*, <http://wij.nl/zwanger-woorden/zwanger-raken> [gecteerd op 12-04-2014]

8 Bijlage A

Resultaten questionnaire

																					gemiddeld
2-Hij raakt geïrriteerd door dat geluid	6	10	10	10	8	8	10	10	2	10	10	8	10	10	8	8	10	10	10		8,7142857
3-Hij wordt geïrriteerd door dat geluid	0	10	6	4	2	8	0	2	8	4	8	8	0	4	2	2	10	2	4		4,5714286
4-Hij wordt geïrriteerd door Piet	0	10	2	4	6	2	0	2	2	2	2	4	0	6	6	4	10	8	4		3
5-Hij raakt geïrriteerd door Piet	6	10	10	6	8	8	10	10	8	10	10	8	10	8	8	8	10	10	10		8,7142857
7-Hij raakt depressief	8	2	2	6	6	2	10	2	2	10	8	0	0	8	6	4	6	8	10		4,7142857
8-Hij wordt depressief	6	10	10	10	6	8	8	8	10	4	6	0	10	8	10	8	10	10	6		7,4285714
9-Hij raakt gewond	10	10	8	10	10	8	10	10	10	6	10	8	8	10	10	8	10	0	10		9,1428571
10-Hij wordt gewond	2	2	4	0	0	2	0	0	0	2	0	6	0	2	0	2	0	0	0		1,4285714
12-Hij blijft dood	0	0	0	10	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	6	0	0		0,8571429
13-Hij blijft gevallen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	4	0	0		0,1428571
14-Hij blijft gestorven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0		0
15-Ze is zwanger en dat blijft ze nog wel even	8	10	2	8	8	0	8	6	10	0	6	6	10	10	10	0	8	4	6		6,5714286
16-Hij blijft nog een jaar gewond	0	0	0	2	4	0	4	4	0	0	0	0	10	8	8	0	0	0	4		2,2857143
18-Zij raakt moeilijk zwanger	8	10	10	10	10	6	10	10	10	10	10	8	0	6	10	6	6	6	8		8,4285714
19-Zij wordt moeilijk zwanger	0	10	8	10	4	8	6	8	6	8	10	8	10	8	8	8	10	10	8		7,4285714
20-Zij raakt makkelijk zwanger	10	10	10	10	8	2	10	6	6	10	6	8	0	4	10	8	6	8	10		7,1428571
21-Zij wordt makkelijk zwanger	2	10	4	10	6	8	6	8	10	8	10	8	10	8	8	8	10	6	6		7,7142857
22-Zij raakt moeilijk zwanger van hem	8	10	2	10	10	6	10	8	6	6	6	2	0	8	10	8	6	6	0		6,5714286
23-Zij wordt moeilijk zwanger van hem	0	10	2	8	6	8	6	2	10	6	10	2	10	6	8	8	10	6	0		6,1428571
25-Zij werd door toeval bij het project betrokken, daar had niemand wat mee te maken.	2	10	2	10	2	8	2	4	8	10	10	2	10	10	8	4	6	10	4		6,4285714
26-Zij raakte door toeval bij het project betrokken, daar had niemand wat mee te maken.	4	10	10	10	8	2	4	8	4	10	8	2	4	6	10	8	10	10	6		6,4285714
28-De deur raakt geopend	0	0	0	6	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0		0,7142857
29-De deur raakte geopend	0	0	0	6	2	0	4	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0		0,8571429
30-De deur raakt open	0	0	2	2	4	0	6	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0		1
31-De deur raakte open	0	0	2	2	4	0	6	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0		1
32-Hij raakte rood	0	0	0	0	0	8	4	4	0	0	0	2	0	4	0	0	0	0	0		1,5714286
34-Hij werd gehandicapt	10	10	10	8	4	4	8	2	8	2	4	8	10	8	10	6	10	10	10		6,8571429
35-Hij is gehandicapt aan het worden	0	0	2	6	2	2	6	4	6	2	0	2	10	4	4	4	8	8	2		3,2857143
36-Hij is gehandicapt aan het raken	2	0	2	10	4	2	8	4	4	2	0	2	0	2	2	2	6	8	2		3
37-Hij raakte rood van schaamte	0	0	0	0	6	4	8	0	0	0	2	2	0	2	0	0	0	0	2		1,7142857
39-Hij raakt langzaamaan gehandicapt	2	0	8	10	6	2	6	2	4	6	0	8	0	8	2	6	8	8	8		4,4285714
40-Hij wordt langzaamaan gehandicapt	4	10	10	10	6	2	8	8	6	8	0	8	10	6	0	8	8	10	4		6,8571429
41-Hij raakt langzaamaan blind	0	0	8	10	4	2	6	2	4	6	6	8	0	8	2	6	0	8	8		4,5714286

42-Hij wordt langzaamaan blind	10	10	10	10	4	8	8	10	8	8	6	8	10	8	8	8	10	10	4	8,4285714
44-Hij raakte rood door de schaamte	0	0	0	0	4	0	4	0	2	0	2	2	0	2	0	0	0	2	2	1,1428571
45-Hij raakte rood door alle verfspetters	0	0	0	0	8	0	6	0	2	0	2	2	6	2	0	0	0	0	6	2
46-Hij raakte rood van alle verfspetters	0	0	0	4	6	0	4	0	2	0	4	2	0	2	0	0	0	6	6	1,7142857
48-Ik raakte een uur lang afgeleid	4	0	8	10	4	0	2	0	2	0	0	2	0	6	0	2	8	8	8	2,7142857
49-Ik werd een uur lang afgeleid	10	10	10	10	10	8	8	10	10	10	10	8	10	8	10	8	10	8	10	9,4285714
50-Ik raakte langzaamaan afgeleid.	2	0	10	10	8	2	6	2	4	6	2	8	2	8	2	6	8	10	8	5
51-Ik werd langzaamaan afgeleid.	8	10	6	10	4	8	4	4	10	6	10	8	10	6	10	6	10	8	10	7,4285714
52-Ze is al een jaar bezig met zwanger raken	0	0	0	6	6	2	8	4	6	10	10	8	0	6	8	8	8	8	6	4,7142857
53-Ze is al een jaar bezig met zwanger worden	6	10	0	10	4	8	8	8	8	10	8	8	10	4	8	8	10	10	8	7,2857143
55-Hij raakt ziek	0	0	0	6	6	0	2	2	2	0	2	2	0	2	0	0	6	0	2	1,7142857
56-Hij werd een beetje ziek	10	10	10	10	10	0	8	8	10	8	6	8	8	8	10	8	10	10	10	8,1428571
57-Hij raakte een beetje ziek	0	0	0	8	6	0	2	0	4	0	2	2	0	4	0	0	0	0	2	2
58-Hij raakt er blij van	0	0	0	8	4	0	6	0	0	0	4	2	0	2	0	0	0	0	0	1,8571429
59-Hij raakt boos	0	0	0	4	2	0	4	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	1
60-Hij raakte boos	0	0	2	4	2	0	4	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	4	0	1
62-Hij raakt kwaad	0	0	4	8	6	0	4	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	1,8571429
63-Zijn wangen raakten rood	0	0	2	4	4	0	4	0	2	0	2	2	0	2	0	0	0	6	0	1,5714286
64-Zijn wangen raakten rood van schaamte	0	0	8	4	6	0	6	0	4	0	2	2	4	0	0	0	0	4	0	2,5714286
65-Zijn wangen raakten rood door alle verfspetters	0	0	4	4	6	0	4	2	2	0	4	2	2	0	0	0	0	4	8	2,1428571
66-Zijn wangen raakten rood van alle verfspetters	0	0	10	4	10	0	6	2	2	0	4	2	0	0	0	0	0	4	8	2,8571429
68-Ik raak nat van de regen	0	0	4	8	6	0	4	0	0	0	8	2	4	2	0	0	0	8	2	2,7142857
70-Over twee weken ga ik vader worden.	0	10	10	10	10	4	4	4	10	6	10	8	10	10	10	6	4	6	4	7,5714286
71-Over twee weken ga ik ziek worden.	0	10	0	10	2	4	6	2	10	0	10	2	0	10	4	0	4	0	0	4,7142857
76-Ze raakte gehandicapt in dat ongeval	0	0	4	6	0	0	2	2	2	6	4	2	0	8	0	4	4	2	10	2,5714286
77-Ze raakte gehandicapt door dat ongeval	10	10	10	10	10	8	6	10	10	6	2	6	6	10	2	6	10	10	10	8,1428571
79-De auto gaat flink vol raken	2	0	2	8	2	2	4	6	2	8	4	2	8	10	2	4	0	6	2	4,2857143
80-De auto gaat flink vol worden	2	10	10	8	8	8	6	10	2	8	8	8	0	6	8	6	8	6	0	6,7142857
82-Je bent rood aan het raken	0	0	2	10	4	0	2	0	4	0	2	2	0	2	0	2	0	8	2	2
83-Hij raakt oud	0	0	0	8	10	0	2	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	1,5714286
84-Hij is oud aan het raken	0	0	10	8	8	0	2	0	2	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	2,2857143
85-Hij raakt boos	0	0	2	6	6	0	2	0	0	0	2	2	0	0	0	2	0	2	0	1,4285714
86-Hij is boos aan het raken	0	0	6	6	6	4	4	0	2	0	4	2	0	2	0	6	0	4	0	2,5714286
87-Hij is boos aan het worden	0	10	10	10	6	8	10	10	10	8	6	10	10	10	10	8	0	10	10	8,4285714

89-Hij raakt ziek	0	0	2	4	4	2	4	0	0	4	0	4	0	4	0	2	0	0	0	2
90-Hij is ziek aan het raken	0	0	4	6	4	2	6	0	2	2	0	4	0	0	0	2	0	6	0	2,1428571
91-Hij is langzaamaan ziek aan het raken	0	0	8	6	6	2	6	0	2	4	0	2	0	0	0	2	0	2	0	2,5714286
92-Hij is langzaamaan ziek aan het worden	6	10	10	10	8	8	10	10	10	8	10	8	10	8	10	8	10	8	8	9
94-Hij raakt snel ouder	0	0	0	10	8	2	4	0	2	2	0	6	0	0	0	2	0	4	6	2,4285714
95-Hij wordt snel ouder	10	10	2	10	8	8	10	0	10	8	8	8	10	10	10	8	10	10	10	8
96-Hij raakt snel oud	0	0	6	10	6	2	2	0	2	2	0	2	0	0	0	0	0	4	2	2,2857143
97-Hij wordt snel oud	10	10	10	10	10	8	10	10	10	10	10	10	10	10	10	8	10	10	10	9,8571429
99-Hij raakt voor de rest van zijn leven gehandicapt	8	10	10	10	2	2	10	6	6	4	0	4	4	0	2	8	8	6	2	5,4285714
100-Hij wordt voor de rest van zijn leven gehandicapt	10	10	4	6	8	2	2	10	8	8	0	4	8	10	10	6	10	10	0	6,4285714
101-Hij raakt gehandicapt	6	10	6	10	6	2	10	4	6	4	6	2	4	8	2	8	10	8	2	6
102-Hij wordt gehandicapt	4	10	10	6	8	6	2	10	8	6	0	4	8	6	10	8	8	10	0	6,2857143
104-De koekjes raakten verrot	2	0	4	10	0	4	4	0	2	0	2	2	8	2	0	0	0	0	0	2,8571429
105-De koekjes werden verrot	0	0	0	0	10	2	4	10	10	0	0	2	2	4	6	0	10	0	0	3,1428571
107-Ik werd met hem bevriend tijdens onze studie	0	10	8	10	8	4	4	4	8	8	6	8	8	10	10	8	4	10	10	6,8571429
109-Hij raakt genezen	0	0	0	4	6	4	0	0	6	0	0	2	4	4	0	0	0	4	0	2,1428571
110-Ik werd achterdochtig	10	10	10	10	6	8	8	10	10	10	8	8	10	10	10	8	10	10	10	9,1428571
111-Ik raakte achterdochtig	4	4	10	10	8	2	8	4	6	8	6	6	0	6	2	4	10	10	10	5,8571429
112-Ik raakte verliefd op hem	6	4	10	10	4	2	4	0	6	4	2	6	8	2	0	0	0	10	8	4,8571429
113-Ik ben geslagen aan het worden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0,1428571
114-Ik raak geslagen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	8	0	0	0	0	0	0	0,7142857
118-Hij raakte blind door dat ongeval	10	10	10	10	8	6	8	10	4	10	4	6	0	4	2	8	2	10	10	7,1428571
119-Hij raakte blind in dat ongeval	0	10	2	6	4	2	4	0	2	4	0	2	0	8	0	0	2	2	4	3,1428571
120-Hij werd blind door dat ongeval	10	10	10	10	4	8	8	10	10	10	2	8	10	10	10	8	10	10	8	8,5714286
121-Hij werd blind in dat ongeval	0	10	2	6	6	2	2	0	6	4	0	4	0	6	8	0	10	2	6	3,4285714
122-Hij is blind aan het worden	10	10	10	10	6	8	10	10	10	10	6	10	10	10	10	8	10	10	0	9,2857143
123-Hij is blind aan het raken	0	10	0	10	4	2	6	8	2	6	2	6	0	6	2	6	2	8	0	4,4285714
125-Hij wordt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder	8	10	10	10	6	8	6	6	10	10	8	8	10	6	8	0	10	8	4	8,2857143
126-Hij raakt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder	0	10	0	10	8	6	8	8	6	4	4	2	2	8	6	6	0	2	4	5,4285714
127-Hij wordt bedwelmd door chloroform	8	10	2	10	8	8	6	8	8	10	8	8	10	4	8	6	10	10	10	7,7142857
128-Hij raakt bedwelmd door chloroform	10	10	10	10	4	6	8	8	6	8	4	2	2	6	6	8	10	8	10	6,7142857
129-Hij werd gisteren ineens bedwelmd terwijl hij in zijn eentje op zijn kamer zat te studeren.	0	10	2	4	6	0	4	2	6	4	8	4	0	2	8	8	0	4	4	3,7142857
130-Hij raakte gisteren ineens bedwelmd terwijl hij in zijn eentje op zijn kamer zat te studeren.	4	10	10	10	6	8	8	6	8	8	4	6	8	8	6	6	0	10	2	7,4285714
132-Hij raakte euforisch	0	6	2	10	6	2	4	0	2	10	6	6	2	2	4	8	6	4	8	4,1428571

133-Hij werd euforisch	10	10	10	10	8	8	8	8	10	8	2	8	10	10	6	8	10	10	10	8,5714286
134-Ze werd euforisch, maar dat was niet te zien.	8	10	10	10	8	8	8	6	10	6	2	6	0	8	10	8	10	6	6	7,1428571
135-Ze raakte euforisch, maar dat was niet te zien.	2	6	2	10	6	2	4	4	2	8	6	6	8	0	2	8	6	6	6	4,7142857
136-Ze werd euforisch, maar dat liet ze niet merken.	10	10	10	10	8	8	6	4	10	8	2	6	0	6	10	8	10	8	8	7
137-Ze raakte euforisch, maar dat liet ze niet merken.	10	6	4	10	6	2	4	6	2	8	6	6	8	0	2	8	6	6	10	5,5714286
139-Hij werd boos, maar liet dat niet merken	10	10	10	10	6	8	10	8	10	10	8	10	10	10	10	8	10	10	10	9,2857143
140-Hij werd boos, maar niemand zag het	10	10	10	10	6	8	10	8	10	10	8	8	10	10	10	8	10	10	10	9,1428571
142-Ik werd een uur lang afgeleid	10	10	2	10	6	8	4	10	10	8	8	8	10	8	10	8	10	10	0	8
143-Ik werd een uur lang afgeleid door dat tv-programma	4	10	10	10	6	8	6	8	10	8	8	6	10	10	10	8	10	10	0	8,1428571
144-Ik werd afgeleid, maar ik weet niet waarom, er was geen enkele aanleiding voor.	4	10	2	8	6	2	8	2	10	10	8	6	10	10	10	8	10	8	10	6,8571429
145-Ik raakte een uur lang afgeleid	6	10	10	8	4	2	6	4	2	8	0	6	0	2	4	8	0	8	0	4,8571429
146-Ik raakte een uur lang afgeleid door dat tv-programma	8	10	10	8	6	2	8	6	2	8	0	4	0	6	4	8	0	10	0	5,5714286
147-Ik raakte afgeleid, maar ik weet niet waarom, er was geen enkele aanleiding voor.	0	10	10	8	8	2	10	6	2	10	2	4	0	10	6	8	0	8	8	5,8571429
149-Hij wordt euforisch	10	10	2	10	8	8	4	6	4	6	0	4	10	8	8	2	10	0	8	6,4285714
150-Hij werd euforisch door dat nieuws	10	10	6	10	8	8	6	10	8	10	2	6	10	10	8	6	10	8	8	8,1428571
151-Hij werd euforisch van dat nieuws	0	6	10	10	8	6	8	6	8	8	2	6	0	10	6	8	0	6	10	6,2857143
152-Hij werd euforisch na het horen van dat nieuws	0	10	10	10	8	8	10	10	8	10	4	6	10	10	10	8	10	10	10	8,1428571
153-Hij is euforisch aan het worden	0	4	0	8	2	6	6	2	8	6	0	2	8	6	4	0	6	0	8	4,1428571
155-Hij raakt euforisch	4	0	2	10	4	2	4	2	2	2	2	6	0	2	4	2	4	6	8	3
156-Hij raakte euforisch door dat nieuws	2	4	10	10	4	2	6	2	2	4	2	6	0	8	2	8	4	10	6	4,4285714
157-Hij raakte euforisch van dat nieuws	0	4	10	10	4	2	8	8	2	4	2	6	0	4	2	8	4	6	8	4,5714286
158-Hij raakte euforisch na het horen van dat nieuws	0	4	10	10	4	2	10	10	2	6	2	6	0	6	6	8	4	10	10	5,1428571
159-Hij is euforisch aan het raken	0	4	0	10	6	2	4	0	2	4	0	2	0	2	2	0	0	4	8	2,5714286
161-Hij raakte slaperig	0	0	6	6	4	0	2	0	2	6	2	4	0	2	2	2	0	2	8	2,4285714
162-De vloer werd schoon	10	10	10	10	4	8	4	10	10	10	2	8	10	10	10	8	10	10	0	8,2857143
163-De vloer raakte schoon	0	0	0	6	6	2	2	0	0	2	4	2	0	0	0	0	0	2	0	1,7142857

Bijlage B

Bespreking questionnaire

Het gebruik van “raken” samengaan met (woorden afgeleid van) werkwoorden (voltooid deelwoorden) komt veelvuldig voor. Ditzelfde geldt voor “worden”. Het hulpwerkwoord “worden” wordt in het Nederlands gebruikt om de passieve tijd te vormen:

- a) Hij wordt geslagen (door ...)
- b) Hij wordt geïrriteerd (door ...)

In zinnen als (2) kan men zich afvragen of ook een statische betekenis bedoeld kan worden, waarbij geïrriteerd dan een dus adjectief zou zijn. De door-bepaling vervalt dan. Ditzelfde kan men zich afvragen in het geval van “raken”.

Transitieve werkwoorden lijken in principe gecombineerd te kunnen worden met “raken”, denk daarbij bijvoorbeeld aan:

- Piet raakt geïrriteerd
- Hij raakt geïsoleerd
- Ze raakte bedwelmd

Deze werkwoorden kunnen ook “worden” als hulpwerkwoord nemen, er is dan in principe sprake van een passieve betekenis, bijvoorbeeld: “Piet wordt geïrriteerd (door ...)”.

In de questionnaire wordt getracht te na te gaan of dit inderdaad het geval is en of hetzelfde voor “raken” opgaat. Bij een passieve betekenis is er sprake van een begrepen subject dat tot uiting kan komen in een door-constructie. In de questionnaire is geprobeerd te bekijken of dit begrepen subject inderdaad verplicht deel uitmaakt van een door-constructie en er dus altijd sprake is van passieve betekenis bij dit soort constructies, en of dit ook (in dezelfde mate) het geval is bij een raken-constructie. Het feit dat “raken” vooral goed samen lijkt te gaan met transitieve werkwoorden lijkt er wellicht op te wijzen dat ook bij constructies met raken het grammaticale onderwerp het begrepen lijdend voorwerp is, en er dus in principe ook een begrepen subject is. “De man irriteert hem” wordt met “raken”: “hij raakt geïrriteerd”, met mogelijk daarbij gedacht “door de man”. Of dit inderdaad, evenzeer als bij “worden” het geval is, is gepoogd na te gaan door middel van de questionnaire.

Het lijkt, afgaand op de enquête, niet zo te zijn dat er bij gebruik van “worden” in combinatie met een voltooid deelwoord altijd sprake is van een passieve betekenis. Het voltooid deelwoord kan ook als statisch geïnterpreteerd worden.

In de zinnen 2 t/m 5 is “raken” duidelijk meer geaccepteerd met een door-bepaling dan “worden”. Het is waarschijnlijk dat “geïrriteerd” in combinatie met “worden” hier wordt geïnterpreteerd als een adjectief, want bij bijvoorbeeld het werkwoord “bedwelmen” in de zinnen 125 t/m 130 is een heel ander patroon waar te nemen met betrekking tot de waardering van door-bepalingen. Wellicht dat “geïrriteerd” in de zinnen met “raken” juist wat meer als eventueel wordt geïnterpreteerd (en daarom de door-bepaling in die gevallen wat hoger gewaardeerd wordt). Dit ligt in lijn met de plaatsing van “raken” aan de rechterkant, dus richting de werkwoorden, van het spectrum van Pustet. Het is ook goed mogelijk dat de door-bepaling wordt geïnterpreteerd als reden voor het in een

geïrriteerde staat komen, en niet als begrepen onderwerp, in de zin van een agens die bewust als actor opereert.

Waar een door- en een in-bepaling worden vergeleken als toevoeging bij een bijvoeglijk naamwoord, zoals te zien in zin 118 t/m 123, geniet de door-bepaling zowel bij “raken” als bij “worden” de voorkeur. Deze voorkeur voor “door” is bij “worden” nog wat groter. Zowel “hij raakte blind in dat ongeval” als “hij werd blind in dat ongeval” scoren laag, namelijk respectievelijk een 3,1 en een 3,4. Bij dezelfde zinnen, maar dan met “door dat ongeval”, zijn dat een 7,1 en een 8,6. De resultaten van vraag 76 t/m 77 sluiten hierbij aan: “Zij raakte gehandicapt door dat ongeval” wordt veel hoger gewaardeerd (8,1) dan “zij raakte gehandicapt in dat ongeval” (2,6). Er lijkt hier dus wel voorkeur te zijn voor het aangeven van de “veroorzaker”, ook bij gebruik van raken.

2-Hij raakt geïrriteerd door dat geluid	8,71
3-Hij wordt geïrriteerd door dat geluid	4,57
4-Hij wordt geïrriteerd door Piet	3
5-Hij raakt geïrriteerd door Piet	8,71

118-Hij raakte blind door dat ongeval	7,14
119-Hij raakte blind in dat ongeval	3,14
120-Hij werd blind door dat ongeval	8,57
121-Hij werd blind in dat ongeval	3,43

76-Ze raakte gehandicapt in dat ongeval	2,57
77-Ze raakte gehandicapt door dat ongeval	8,14

“Raken” lijkt in principe te gaan over iets dat je overkomt. Maar is dit door een identificeerbare veroorzaker of niet? Dit “iets dat je overkomt” aspect is bij gebruik van “worden” als hulpwerkwoord ook mogelijk. Vragen in de questionnaire die, naast de hierboven besproken vragen, over dit “veroorzaker” aspect gaan, zijn:

125-Hij wordt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder	8,29
126-Hij raakt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder	5,43
127-Hij wordt bedwelmd door chloroform	7,71
128-Hij raakt bedwelmd door chloroform	6,71
129-Hij werd gisteren ineens bedwelmd terwijl hij in zijn eentje op zijn kamer zat te studeren.	3,71
130-Hij raakte gisteren ineens bedwelmd terwijl hij in zijn eentje op zijn kamer zat te studeren.	7,43

150-Hij werd euforisch door dat nieuws	8,14
151-Hij werd euforisch van dat nieuws	6,29
152-Hij werd euforisch na het horen van dat nieuws	8,14

156-Hij raakte euforisch door dat nieuws	4,43
157-Hij raakte euforisch van dat nieuws	4,57
158-Hij raakte euforisch na het horen van dat nieuws	5,14

“Hij wordt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder” (zin 125) wordt veel hoger gewaardeerd (8,3) dan (zin 126) “hij raakt bedwelmd met chloroform door zijn ontvoerder” (5,4). In de eerste zin (125) is dan ook vrij duidelijk sprake van een passief, waarbij de ontvoerder het begrepen subject is, in feite de actor van bedwelmen. Deze actor staat in de door-bepaling en maakt in principe inherent deel uit van deze constructie met “worden”. Dezelfde constructie met “raken” (zin 126) scoort slechts een 5,4. Bij de laatste twee zinnen (zin 129 en zin 130) wordt het tegenovergestelde waargenomen. Hier gaat het dan ook duidelijk om situaties waar juist geen aanwijsbare actor aanwezig is, het gaat er vooral om dat het bedwelmen iemand overkomt. Deze betekenis blijkt veel meer geaccepteerd met “raken” (zin 130) dan met “worden” (zin 129).

Een reden of methode voor het bedwelm-gebeuren kan op zich wel gegeven worden, zoals, in de derde en vierde zin, door middel van een constructie met de bepaling “door chloroform”, waarbij “door” als “door middel van” geïnterpreteerd kan worden. Deze constructie scoort met “raken” (zin 128) wél een voldoende (maar is lager gewaardeerd dan dezelfde constructie met “worden” (zin 127)). In de zinnen drie en vier betreft het echter geen agens die bewust als actor opereert. Het ligt daardoor in de lijn der verwachting dat deze bepaling (zin 128) hoger gewaardeerd is bij de constructie met “raken” (6,7) dan de “door zijn ontvoerder”-bepaling (zin 126: 5,4). Dat de “door chloroform”-constructie met “worden” (zin 127) toch nog wat hoger gewaardeerd wordt (7,7), komt waarschijnlijk omdat het toch een door-constructie betreft.

“Hij werd depressief door dat nieuws” (zin 150) wordt geprefereerd boven “hij werd depressief van dat nieuws” (zin 151). Dit lijkt ook te ondersteunen dat “worden” in principe een door-bepaling verlangt.

142-Ik werd een uur lang afgeleid	8
143-Ik werd een uur lang afgeleid door dat tv-programma	8,14
144-Ik werd afgeleid, maar ik weet niet waarom, er was geen enkele aanleiding voor.	6,86
145-Ik raakte een uur lang afgeleid	4,86
146-Ik raakte een uur lang afgeleid door dat tv-programma	5,57
147-Ik raakte afgeleid, maar ik weet niet waarom, er was geen enkele aanleiding voor.	5,857

Als er geen oorzaak geïdentificeerd is, gaat de waardering in het geval van een worden-constructie omlaag (zin 144 t.o.v. zin 143) en in het geval van een raken-constructie omhoog (zin 147 t.o.v. zin 146).

25-Zij werd door toeval bij het project betrokken, daar had niemand wat mee te maken.	6,43
26-Zij raakte door toeval bij het project betrokken, daar had niemand wat mee te maken.	6,43

Bij deze zinnen was er geen verschil in waardering.

In het Frans is het bij de passief van belang of het begrepen subject, de veroorzaker, een abstracte zaak is. In de Franse passief wordt het complement met het begrepen subject, de “agent”, in principe voorafgegaan door de prepositie “par”, het Franse “door”, maar in sommige gevallen door “de”, in het Nederlandse het best vertaald met “van”. Eén van deze gevallen is als de “agent” een abstracte zaak is of het werkwoord abstract moet worden opgevat (Vlugter, Sleeman en Verheugt 2003: 255), bijvoorbeeld:

- Elle fut prise de panique =Zij raakte in paniek
- Son coeur fut inondé de joie =Zijn hart werd/raakte vervuld van vreugde

Wat opvalt is dat het hier om constructies gaat die in het Nederlands met “raken” gevormd kunnen worden. Te denken valt bijvoorbeeld ook aan “hij raakt verstijfd van angst”, “hij raakt bezeten van dat idee” en “hij raakt depressief van de situatie”. De questionnaire bevat vragen die zich richten op dit aspect: maakt het voor de aanvaardbaarheid een constructie uit of iets is veroorzaakt door “Piet” of door “geluid” bijvoorbeeld.

2-Hij raakt geïrriteerd door dat geluid	8,71
3-Hij wordt geïrriteerd door dat geluid	4,57
4-Hij wordt geïrriteerd door Piet	3,00
5-Hij raakt geïrriteerd door Piet	8,71

Door “Piet” of door “geluid” maakt geen verschil bij “raken”. Bij “worden” is door “geluid” meer geaccepteerd.

Er lijkt bij “raken” sprake te zijn van niet-causatief gebruik. Rappaport Hovav en Levin noemen in dit kader het niet-causatieve gebruik van het werkwoord “to break”. Naast “Tracy broke the dishes” bestaat ook de variant “the dishes broke”, waarbij sprake is van intransitief noncausatief gebruik. Volgens Rappaport Hovav en Levin hangen dit soort werkwoorden ook in de niet-causatieve staat samen met dezelfde complexe event-structure die geassocieerd is met het causatieve gebruik. In sommige talen vindt men een reflexief morfeem in dit soort zinnen om aan de Argument Realization Condition te voldoen. In dit kader zouden we bijvoorbeeld kunnen denken aan de Franse zin: “le dauphin s’empêtré dans un filet de pêche”, met als Nederlandse vertaling: “de dolfijn raakte verstrikt in een visnet”/“de dolfijn verstrikte zich in een visnet”. Deze parallel bestaat dus wellicht ook in het Nederlands: “de kelder vulde zich met water” versus “de kelder raakte vol met water” en: “de deur opende zich” versus “de deur raakte geopend”.

28-De deur raakt geopend	0,71
29-De deur raakte geopend	0,86
30-De deur raakt open	1,00
31-De deur raakte open	1,00
32-Hij raakte rood	1,57

Al deze zinnen worden laag gewaardeerd.

Als “raken” een achievementwerkwoord is en “worden” een accomplishmentwerkwoord, zou “worden” meer acceptabel moet worden gevonden in de Continuous Tense dan “raken”. Ook op andere manieren zou moeten blijken dan “worden” door kan gaan in de tijd, terwijl “raken” een moment betreft, namelijk door de aanvaardbaarheid van de combinatie met bijwoordelijke bepalingen als “langzamerhand” en “een uur lang”. De -/+ Process parameter die accomplishments van achievements onderscheidt komt in de onderstaande questionnairevragen dus aan de orde.

34-Hij werd gehandicapt	6,86
35-Hij is gehandicapt aan het worden	3,29
36-Hij is gehandicapt aan het raken	3,00

118-Hij raakte blind door dat ongeval	7,14
119-Hij raakte blind in dat ongeval	3,14
120-Hij werd blind door dat ongeval	8,57
121-Hij werd blind in dat ongeval	3,43
122-Hij is blind aan het worden	9,29
123-Hij is blind aan het raken	4,43

82-Je bent rood aan het raken	2,00
83-Hij raakt oud	1,57
84-Hij is oud aan het raken	2,29
85-Hij raakt boos	1,43
86-Hij is boos aan het raken	2,57
87-Hij is boos aan het worden	8,43

Omdat “raken” als achievementwerkwoord zich niet uitgestrekt over een langere tijdsduur voor kan doen, is te verwachten dat combineerbaarheid met bijwoordelijke bepalingen als “langzaamaan” en “een uur lang” lastig zal zijn, en door de deelnemers aan de questionnaire niet hoog gewaardeerd zal worden. Dit naar verwachting in tegenstelling tot “worden”: als dit inderdaad een accomplishment werkwoord is zou combinatie met dergelijke bepalingen goed mogelijk moeten zijn. De questionnaire testte ook deze veronderstelde eigenschappen van “raken” en “worden”, bijvoorbeeld door zinnen met bepalingen (die duiden op een proces) als:

- een uur lang
- langzaamaan
- voor de rest van zijn leven

39-Hij raakt langzaamaan gehandicapt	4,43
40-Hij wordt langzaamaan gehandicapt	6,86
41-Hij raakt langzaamaan blind	4,57
42-Hij wordt langzaamaan blind	8,43

48-Ik raakte een uur lang afgeleid	2,71
49-Ik werd een uur lang afgeleid	9,43
50-Ik raakte langzaamaan afgeleid.	5,00
51-Ik werd langzaamaan afgeleid.	7,43
52-Ze is al een jaar bezig met zwanger raken	4,71
53-Ze is al een jaar bezig met zwanger worden	7,29

89-Hij raakt ziek	2,00
90-Hij is ziek aan het raken	2,14
91-Hij is langzaamaan ziek aan het raken	2,57
92-Hij is langzaamaan ziek aan het worden	9,00

99-Hij raakt voor de rest van zijn leven gehandicapt	5,43
100-Hij wordt voor de rest van zijn leven gehandicapt	6,43
101-Hij raakt gehandicapt	6,00
102-Hij wordt gehandicapt	6,29

De resultaten van zin 39 t/m 42 sluiten aan bij de verwachting. Met de bepaling “langzaamaan” erbij wordt de constructie met “worden”, een accomplishmentwerkwoord, hoger gewaardeerd dan die met “raken”, een achievementwerkwoord.

Ook in zin 48 t/m 53 is te zien dat als de bepalingen “langzaamaan” en met “een uur lang” deel uitmaken van de zin, de constructies met “worden” hoger gewaardeerd worden dan die zelfde constructies met “raken”. Hetzelfde is, zoals valt te verwachten, het geval bij de bepaling “al een jaar” (zin 52 en 53). Ook wordt (zin 89 t/m 92) “hij is langzaamaan ziek aan het worden” veel hoger gewaardeerd (9,0) dan “hij is langzaamaan ziek aan het raken” (2,6). Uit de waarderingen van zin 99 t/m 102 blijkt dat met de bepaling “voor de rest van zijn leven” erbij de constructie met “raken” voor de proefpersonen minder acceptabel is dan dezelfde zin zonder die toevoeging. Deze toevoeging is geen probleem bij de “worden” constructie, wat wederom hetgeen is dat werd verwacht.

De dynamicity parameter is afgeleid van het traditionele onderscheid tussen staat en proces, beter uit te leggen als de aan- dan wel afwezigheid van intrinsieke verandering. Pustet legt dit uit aan de hand van het Engelse minimale paar “happy” versus “to rejoice”. Het eerste woord betreft een inwendige emotionele staat die zich niet per se manifesteert in zichtbare activiteiten, het tweede impliceert juist dat een zekere activiteit plaatsvindt ten gevolge van deze inwendige emotionele staat (Pustet 2003: 96). In alle minimale paren waarbij een onderscheid in de zin van staat versus verandering van staat bestaat, of van staat versus actie/proces, geeft het lid dat samengaat met een koppelwerkwoord een staat aan, terwijl het lid dat niet samengaat met een koppelwerkwoord een factor van actie of verandering van staat bevat (Pustet 2003: 96-97).

Kijken we naar de woorden boos (score met “raken” 1-1,4, met “worden” 9,1-9,2) en geïrriteerd (veel hoger gewaardeerd met “raken”), zou gesteld kunnen worden dat boos meer een inwendige emotionele staat betreft en het bij geïrriteerd gaat om een staat die op enige wijze zichtbare activiteit ten gevolg heeft. Aangezien “worden” (als koppelwerkwoord) kan voorkomen met zelfstandig naamwoorden, die zich aan de linkerkant van het spectrum bevinden, is het logisch dat “worden” beter samengaat met adjectieven die lager scoren op de dynamicity parameter en die dus ook meer links in het spectrum staan, terwijl “raken” beter samengaat met adjectieven die hoog scoren op de dynamicity parameter en dus meer rechts in het spectrum staan, dichterbij de werkwoorden.

Toch heeft “hij werd euforisch” bij de proefpersonen de voorkeur boven “hij raakte euforisch”, terwijl euforisch toch een vrij zichtbare uiting van een staat lijkt. Om de zichtbaarheidsfactor beter te testen zijn de bepalingen “maar dat was niet te zien” en “maar dat was niet te merken” toegevoegd. Deze toevoegingen zouden dan bij de constructies met “worden” weinig verschil moeten maken, maar dit doen ze echter wel, ze halen ongeveer anderhalve punt van de waardering af. In het geval van constructies met “raken” zouden dergelijke bepalingen de waardering naar beneden moeten halen,

maar bij deze constructies gaat de waardering dan juist iets omhoog. Dit gaat dus tegen de verwachting in. Zie hieronder voor de betreffende zinnen:

59-Hij raakt boos	1,00
60-Hij raakte boos	1,00
85-Hij raakt boos	1,43
139-Hij werd boos, maar liet dat niet merken	9,29
140-Hij werd boos, maar niemand zag het	9,14
2-Hij raakt geïrriteerd door dat geluid	8,71
3-Hij wordt geïrriteerd door dat geluid	4,57
4-Hij wordt geïrriteerd door Piet	3,00
5-Hij raakt geïrriteerd door Piet	8,71
132-Hij raakte euforisch	4,14
133-Hij werd euforisch	8,57
134-Ze werd euforisch, maar dat was niet te zien.	7,14
135-Ze raakte euforisch, maar dat was niet te zien.	4,71
136-Ze werd euforisch, maar dat liet ze niet merken.	7,00
137-Ze raakte euforisch, maar dat liet ze niet merken.	5,57
139-Hij werd boos, maar liet dat niet merken	9,29
140-Hij werd boos, maar niemand zag het	9,14

Wat bij alle “raken” combinaties opvalt, is de dynamiek bij de verandering van staat. Er gebeurt wat op het moment dat over wordt gegaan van de ene staat in de andere, een dynamische gebeurtenis veroorzaakt meestal de verandering. Denk hierbij bijvoorbeeld aan “hij raakt” plus “gehandicapt”, “zwanger”, “aan de overkant”, “euforisch”, “geïrriteerd”, “vol”, “gediskwalificeerd”, “geblesseerd”. Hier speelt vooral een specifieke factor van dynamicity, namelijk agency oftewel agentivity. Deze parameter speelt als “the extralinguistic referent of the subject is likely to perform some kind of activity (Pustet 2003: 98)”. Volgens DeLancey (1984) bepalen de drie factoren “control”, “volition” en “animacy” samen de agentivity. Onder andere Cruse (1973), Lakoff (1977) en Talmy (1988) voegden daar nog een additionele semantische factor aan toe, namelijk “input of physical energy”. Deze factor is “likely to result in a perceptible change of some sort in the variables that define the physical properties of a given thing or substance in the surrounding universe (Pustet 2003: 98)”.

Een aantal questionnairevragen houden zich bezig met dit aspect:

37-Hij raakte rood van schaamte	1,71
44-Hij raakte rood door de schaamte	1,14
45-Hij raakte rood door alle verfspetters	2,00
46-Hij raakte rood van alle verfspetters	1,71

62-Hij raakt kwaad	1,86
63-Zijn wangen raakten rood	1,57
64-Zijn wangen raakten rood van schaamte	2,57
65-Zijn wangen raakten rood door alle verfspetters	2,14
66-Zijn wangen raakten rood van alle verfspetters	2,86
68-Ik raak nat van de regen	2,71

Rood raken van schaamte is te beschouwen als minder dynamisch dan van verfspetters. Helaas worden al deze zinnen erg laag gewaardeerd; de respondenten vinden “rood raken” blijkbaar geen aanvaardbare combinatie.

“Rood raken” met van-bepaling erbij wordt iets hoger gewaardeerd. Met “van alle verfspetters” (2,9) daarbij ietsje hoger gewaardeerd dan “van schaamte” (2,6). Dit zou de +dynamic hypothese kunnen ondersteunen, maar het verschil in waardering is hiertoe wel erg klein.

Bij makkelijk zwanger worden is er wél “perceptible change”: deze zinnen scoren wat dat betreft hoger op agentivity, zijn meer +dynamic, dan “moeilijk zwanger worden”; de combinatie met “raken” zou dus aanvaardbaarder moeten zijn:

18-Zij raakt moeilijk zwanger	8,43
19-Zij wordt moeilijk zwanger	7,43
20-Zij raakt makkelijk zwanger	7,14
21-Zij wordt makkelijk zwanger	7,71
22-Zij raakt moeilijk zwanger van hem	6,57
23-Zij wordt moeilijk zwanger van hem	6,14

Bij zin 18 t/m 23 zijn kleine verschillen in de waardering te zien. “Zij raakt moeilijk zwanger” wordt met één punt geprefereerd boven “zij wordt moeilijk zwanger”. Wellicht is dit het geval, omdat het op die manier meer iets is dat je overkomt. “Zij wordt makkelijk zwanger” wordt met 0.6 punt geprefereerd boven “zijn raakt makkelijk zwanger”: wellicht omdat dit meer iets is dat je doet. Met “van hem” erbij wordt “raken” geprefereerd met 0.5 punt. Ook het “van hem” maakt het gebeuren wellicht meer iets dat iemand overkomt, in plaats van iets dat bewust, vrijwillig, vanuit het subject zelf, plaatsvindt. Dit alles kan een naamwoord (zoals zwanger) misschien meer naar de werkwoordkant duwen, waardoor combinatie met “raken” acceptabeler wordt. “Zij raakt moeilijk zwanger” (-dynamic) krijgt een 8.4 en “zij raakt makkelijk zwanger” (+dynamic) een 7.1. De -iets dat je overkomt-factor weegt hier wellicht zwaarder dan of er al dan niet sprake is van “perceptible change”.

Verder is er wellicht meer sprake van +dynamic in het geval van een “aan het worden/raken”-constructie of met de toevoeging van een adjectief als “snel”:

82-Je bent rood aan het raken	2,00
83-Hij raakt oud	1,57
84-Hij is oud aan het raken	2,29
85-Hij raakt boos	1,43
86-Hij is boos aan het raken	2,57

87-Hij is boos aan het worden	8,43
94-Hij raakt snel ouder	2,43
95-Hij wordt snel ouder	8,00
96-Hij raakt snel oud	2,29
97-Hij wordt snel oud	9,86

“Hij is oud aan het raken” (2,3) en “hij is boos aan het raken” (2,6) worden ietwat hoger gewaardeerd dan “hij raakt oud” (1,6) en “hij raakt boos” (1,4). Dit sluit aan bij de +dynamic hypothese: als het raken dynamischer gemaakt wordt, wordt de constructie meer geaccepteerd. Ook zou gesteld kunnen worden dat op deze manier van “raken” enigszins een accomplishment gemaakt wordt, waardoor het ietwat beter te combineren is met woorden die eigenlijk met het accomplishmentwerkwoord “worden” combineren als “oud” en “boos”. Dit is wellicht ook wat gebeurt bij zin 89 t/m 92 (zie eerder) door toevoeging van “langzamerhand” (daarmee is de “raken”-constructie ietwat hoger gewaardeerd dan zonder).

“Hij raakt oud” had een score van 1,6, met toevoeging van “snel” wordt dit een 2,3 (en met ook nog “ouder” (+dynamic) in plaats van “oud” een 2,4). Toch is uiteraard de score met “worden” bij deze constructies veel hoger. “Hij wordt snel oud” scoort een 9,9, “hij wordt snel ouder” een 8,0.

De Transience (time-stability) parameter heeft te maken met permanentheid en is afgeleid van de time-stability schaal van Givón (1979).

Bij nomina is er sprake van een onwaarschijnlijke beëindiging, bij werkwoorden van een onvermijdelijke beëindiging. Bij adjectieven is de waarschijnlijkheid van de beëindiging groter dan bij nomina. Gesteld kan worden dat beëindiging en niet-beëindiging even waarschijnlijk zijn in het geval van adjectieven (Pustet 2003: 108-109). Om de al dan niet combineerbaarheid van “raken” met verschillende adjectieven te verklaren, zou er wellicht vanuit kunnen worden gegaan dat de waarschijnlijkheid van beëindiging per adjectief verschilt.

Als wordt gekeken naar de rechterkant van het spectrum, dus richting de kant van de werkwoorden, zodoende de woorden waarbij beëindiging waarschijnlijker is, zouden adjectieven als zwanger, euforisch, geïrriteerd en gewond daar goed geplaatst kunnen worden, derhalve een verklaring gevend voor het feit dat deze woorden met “raken” kunnen combineren (“raken” is immers ook te combineren met werkwoorden). Maar in het geval van de adjectieven “ziek”, “blij”, “boos”, “kwaad”, “nat”, “rood” en “achterdochtig” prefereren de proefpersonen combinatie met “worden”, hoewel beëindigen in deze gevallen toch vrij waarschijnlijk lijkt te zijn, behalve bij “rood” in bepaalde gevallen. De parameter transcience (time-stability) lijkt wat dat betreft geen sluitende verklaring te geven voor het gedrag van “raken”.